

Familia

Tibor Ernő

In port

* Apare odată pe lună *
 sub conducerea unuia comitet de redacție
 Redactor : M. G. SAMARINEANU.

Redacția : Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Pentru recenzii autorii și casele de editură sunt rugați a trimite câte un exemplar pe adresa redacției
 Manuscrisele nepublicate se distrug.

Cuprinsul No. 7—8:

1. *Vreme perdută* de George Bota
 - 2. *Intre București și Budapesta* de Al. Keresztury Olteanu
 3. *Problema teatrului de Vest* de A. P. Bănuț
 4. *Cântecul unui fizic . . .* de N. Trăistaru
 5. *Alte stihuri dela stână* de George A. Petre
 6. *Sfântu Petre în cășlegi* de Gh. Tulbure
 7. *Pământ al țării mele I.* U. Soricu.
 8. *Circaziana* de M. G. Samarineanu
 9. *In clipa mai tristă-a 'nserărei . . .* de Constantin Doboș
 10. *Din poezi chinezi* de Victor Eftimiu
 11. *Centenarul lui Tolstoi* de E. Țigu
 12. *Sinucigașul* de George Voevidca
 13. *Ochii tăi!* de D. Psatta
 14. *Izvorul craiului Matei Corvin* de Jókai Mór
 15. *Organizațiile vovodatelor și cnezatelor române din Crișana* de E. Țigu
 16. *Teatru românesc* de Șt. Mărcuș
 17. *Iarna* de Eugen Constant
- Cronici — Cărți — Reviste — Clișee de Tibor Ernő etc.

Abonamente :

Pe 1 an : 150 Lei; pe 6 luni 90 Lei. — Pentru instituțiuni și autorități : 500 Lei pe an.
 In străinătate : 500 Lei pe an. — Inserții și reclame la Administrația revistei :
 Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Familia

Vreme perdută

de GEORGE BOTA.

Tot mai mult se evidențiază marea și hotărâta orientare a lumii. Nu numai groaza de război poate fi determinanta acestei mari orientări a lumii; prefacerea sufletească tot mai adâncă; experiența socială plină de învățături; subtilizarea tot mai mult a inimii și a minții omenești; totul îndreaptă neamurile pământești către aceași stea, pe cari marii vizionari ai vremurilor au întrezărit-o de mult. Din haosul fatal în care ne-a aruncat ultimul cataclism, ca din primitivul și biblicul haos, se lămurește tot mai mult o lume nouă, o mentalitate superioară și generală, creatoare de valori superioare celor de până acuma. Cu tot scepticismul îndreptățit pe care l-am mai putea avea, în ciuda tuturor svârcolirilor de răutate omenească și a tuturor gândurilor ascunse și negre ce se mai urzesc între culisele unor scene; totuși o lumină nouă începe tot mai hotărâtă să lumineze cerul lumii de azi.

Războiul și-a avut și binele său; el a apropiat oamenii și rasele între ele, fie pe fronturi, fie în tabere de prizonieri, fie la mese diplomatice. Și din această apropiere a răsărit „esențialul omenească” și s’au deschis ferestre sufletești noi. Dezastrul a lovit de o potrivă și pe învins și pe învingător, astfel că nu se mai poate spune: vai de cel învins, ci vai de noi toți. Nu mai găsești azi o minte luminată și sinceră, care să caute în războiu ultima ratio a unui conflict.

Și cu toate aceste adevăruri evidente și fatale asistăm la trământările ridicole și zadarnice ale unor vecini, cari nu s’au învrednicit a zări și ei raza zilei de mâine. Invălușiți în strimtele haine ale unor timpuri pe care civilizația le-a înmormântat de mult; împinși de motive cari azi nu mai pot mișca popoarele înaintate și la cari omenirea rămâne rece; acești vecini se încăpățânează în a întârzia, legați de vremuri moarte. Citesc ziarele lor de aici și de acolo; ascult conferințe științifice, predici moral-religioase din biserici, pe care undele radiofonice le aruncă zi și noapte în întreaga lume și mă doare sincer inima că un popor, care ar

avea altceva de făcut, își pierde cel mai prețios moment: momentul orientării celei noi a lumii.

Stați vă rog câteva ceasuri în Oradea și vă veți convinge, chiar conte unghur dacă ați fi, că unghurii își pierd bunătate de vreme în zvârcoliri care-i întârzie.

Se vorbește, se cântă, se petrece, se scrie, se dansează unghurește mai mult chiar decât pe vremea lor, nu numai de unghuri, dar și de români. Muzicile regimentelor românești cântă cu un egal avânt bucățile unghurești; cafenelele își schimbă tarafurile de cântărești din Budapesta aproape în fiecare lună; în tramvae, în magazine, pe străzi, peste tot, viața unghurească se desvoltă exuberantă și pe alocurea chiar impertinentă și cu dușmane gânduri pentru noi. Și cu toate acestea peste Tisa lumea conților și baronilor, în armuri medievale pune poporul maghiar să jelească nenorocirea fraților din România. Iar ei plâng cu răgnete sălbătice pe aceeași frați cari în România au avut nenorocirea să pună mâna pe câte o bucată din moșia boerimii budapestane.

Și în fața acestor adevăruri, nu se găsesc aici, printre noi, oameni de ai lor, în stare să priceapă inutilitatea și zădărnicia acestor scene hipocrite? Nu se găsesc oameni cinstiți la suflet, cari să dea alarma și să oprească un popor întreg dela prăpastia spre care îl târâsc conții și baronii străbunelor privilegii.

E vreme perdută și mai ales e un moment perdut. Scriu aceste rânduri pentru acei cu cari am mai încercat de atâtea ori găsirea noilor drumuri și-i chemăm nu în ajutorul nostru, ci al poporului lor. Li chemăm încăodată în concertul unor sforțări mai înalte, căci e păcat să-și piardă vremea, ținând isonul strigoilor dela Budapesta. Poporul maghiar va găsi alături de al nostru calea cea nouă și adevărată, dacă va ști să scuture jugul unei mentalități ruginite și care caută să-i oprească în vremuri ce au murit.

Poporul român, cu toate aparentele sale păcate, este pe drumul cel bun și merge hotărât pe el. Frații maghiari ar trebui să vadă și să nu mai aștepte

Intre București și Budapesta

Regionalismul maghiar din Ardeal și iredentismul.

de Al. Keresztúry—Olteanu

1. Ideile predominante ale omenirii izvoresc de sub nivelul vieții de toate zilele, adânc în aceea regiune nedescoperită încă pe deplin, până în prezent, a sufletului omului viețuitor în societate, pe care psihologia modernă o numește „inconștientul“. Fiind determinate de împrejurările naturale, apoi și de cele sociale, în această regiune a sufletului au loc acele porniri, cari dau naștere ideilor călăuzitoare ale popoarelor primitive: obiceiuri, mos maiorum, concepții despre formarea lumii și Dumnezeu, despre societate și formă de guvernământ. Va să zică, trebuie să admitem teoria lui Taine, după care: ideile estetice și morale ale omenirii, grupate în societate, își împrumută caracterul esențial dela mediul natural (și social) în care s'au făurit. Deci, cultura nu poate să fie considerată ca un simplu product al capriciului omului sociabil. Dânsa — ca și societatea și civilizația — este rezultatul unui lent proces determinat de climă, mediu natural, configurație geografică, formă de guvernământ, mod de producție și împrejurări de viață materială. Cultura și civilizația sunt produsele mediului natural și social în mijlocul cărora ele au luat ființă.

Astfel, mi-se pare logic, dacă se vorbește de o cultură și civilizație maghiară special transilvănească, de un

transilvanism maghiar, chiar dacă această noțiune ar încumba și oarecare considerațiuni politice. Nu pentru că o astfel de idee a populației maghiare din Ardealul nostru corespunde întru tot intereselor politice ale statului român ci, pentru că o asemenea concepție istorico-filozofică coincide cu un adevăr istoric, care își găsește explicația în *natura lucrurilor*.

Ideia transilvanismului maghiar nu-i de dată recentă. Cronicarul *Cserei Mihail*, istoricul celei mai tulburi epoci a trecutului Ardealului (1661—1711), zice în „Historia“ sa că, „toate necazurile Ardealului se datoresc Ungariei“. Această convingere nu dispăruse nici după ce prin art. II. al legii votate în 1848 cu mare „însuflețire“ de către dieta din Cluj și acceptată prin art. VII. al legii aduse în dieta din acelaș an la Pojun, s'a declarat unirea Ardealului cu Ungaria. Ea a fost propagată și'n cadrele Ungariei de ieri, deși fără rezultat.

Di *Sándor Iosif*, „renumitul“ om politic maghiar dela noi, răscut la București din părinți ciangăi alungați de sistemul vitreg, după care guvernele maghiare înțelegeau să trateze Ardealul, în 1904 la o șezătoare culturală a societății numite „*Országos Nemzeti Szövetség*“ (Uniunea națională generală) dela Budapesta, a rostit un

adevăr istoric, zicând: *Ardealul nuși-a găsit în uniune (cu Ungaria) fericirea pe care o așteptase*. Bărbații de stat unguri, în majoritate de origine din Pannonia — ne'uând drept excepție nici pe Deák Francisc deținătorul epitetului de „mare înțelept al patriei“ — n'au dat, și nu dau încă nici în prezent dovadă de nici o compătimire în ce privește nea unsurile Ardealului. Iar dl dr *Gyárfás Elemér*, alt corifeu al actualului „Partid Maghiar“ din România, în paginile nună uului din 8 Noiembrie 1904 al foaiei „*Ellenzék*“ dela Budapesta,

Tibor Erő

Repausul marinarilor

scria: „Regimul austriac, răpind guvernul Ardealului din mâna principilor independenți, n'a corespuns, după cum nici nu putea corespunde, așteptărilor cu care a fost primit de către populația maghiară... Dimpotrivă, dominația maghiară ar fi putut satisface aceste dorinți. Evenimentele însă par'că ar confirma politica lui Bethlen Gavril. Par'că corespunde întru tot cu adevărul acelei afirmații, că Ardealul de azi, în loc să sară în ajutorul surioarei sale, este legat și el de corpul, și silit să se alimenteze cu respirația microbică e acesteia. Formând o unitate cu Ungaria, sângele stricat al acesteia din urmă pătrunde și în corpul oțelit odată, și-l obosește...” (*Dr Gyárfás Elemér, Erdélyi problémák*. Editura „Erdélyi Irodalmi Társaság”, Cluj 123, pag. 55.)

Care-i cauza acestor nemulțumiri?

2. Bazinul Carpaților, cuprinzând teritoriul variat al Ardealului, formase din cele mai vechi timpuri o unitate nu numai geografică ci chiar și etnografică. Dacia veche, iar după extinderea dominațiunii imperiului roman pe malul stâng al Dunărei, și cea a lui Traian, avuse aproape aceleași granițe pe care le-are azi acest ținut al României. Coroana de stânci a Carpaților sudici servea de bună apărare popoarelor care își facuseră cu b în această cetate naturală. Astfel se explică cum se putură conserva aici în cursul mileniilor de ani atâtea frânturi de popoare (agatirși, daci), păstrându-și întru tot obiceiurile și caracterul lor etnic strămoșesc. Ținutul fostei Dacii a fost un bun loc de refugiu și pentru elementul dacoromân, care, retregându-se în munți, putea rezista invaziei popoarelor barbare, fără a se fi închiegat în organizații de stat, până la venirea Ungurilor.

Intre secolele VII-IX, cam pe timpul imperiului

româno-bulgar, Ardealul făcea parte din acesta, păstrându-și și pe mai departe unitatea sa de odinoară. Confirmând acest fapt, istoricul bizantin *Constantin Porfirogenetul* în capitolele 37 și 40 ale lucrării sale „*Despre guvernarea imperiului*” dedicată fiului său, dându-i sfaturi, în virtutea că: ora să-l guverneze, dacă acesta va ajunge pe mâna lui, zice că „în anul 950, teritoriul situat între *Uzia* (Țara Pecenegilor), *Chazaria*, *Alania*, *Bulgaria*, *Rosia* și *Turchia* (Țara Ungurească)”, adică ținutul Ardealului „nu-i locuit de oameni, ci e desertum”. (Cf. *dr Karácsanyi I., Laktak-e 896-ban Erdélyben romá-*

nok (oláhok). Publicat în ziarul „Tiszántul”, Oradea la 20 August 1912. An. XVIII. Nr. 187. pag. 3.)

Va să zică Ardealul chiar și'n calitate de „desertum” și-a păstrat izolarea anterioară. (Prin acest „desertum” nu trebuie să înțelegem un ținut lipsit cu desăvârșire de populație, ci un teritoriu mai puțin sau mai mult determinat, pe care populația autohtonă, și anume acea dacoromână, trăise fără organizații, propriu zis, de stat.)

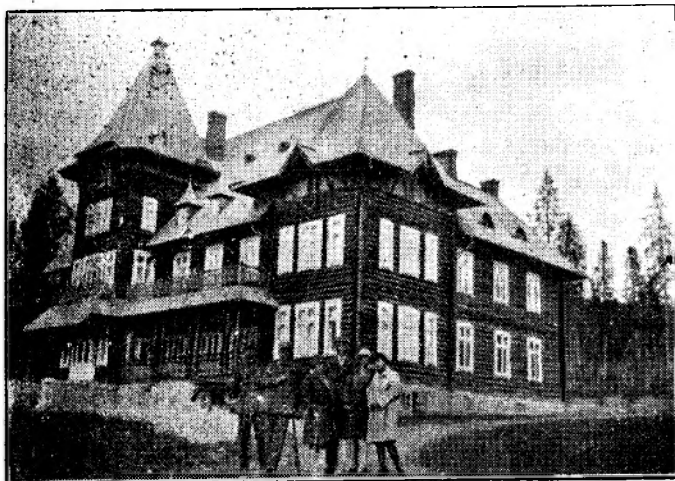
3. Rămase aceeași unitate și după venirea Ungurilor. Datorită situației geografice, care a făcut să aibă spre Răsărit mai multe porți de ieșire peste Carpați (Tulgheș, Borgău, Ghimeș, Turnu Roșu, Poarta de fer) ca spre Apus, populația autohtonă a Ardealului (fosta Dacie) a avut legături mai intime cu lumea răsăriteană, decât cu aceea maghiară convertită la catolicism. *Achtum*, voevodul păților timișene, pe timpul primului rege maghiar, s'a botezat la Vidin, în religiunea răsăriteană (Cf. *dr. Karácsanyi János, A magyar nemzet áttérése a nyugati kereszténységre, 927—1095*. Oradea 1927 pag. 25—26). Prințul *Gyula*, de origine din familia Arpadiană, unul dintre primii guvernatori ai Ardealului ajuns sub stăpânirea maghiară, și el era creștin-oriental, fiind botezat la Constantinopol. (Cf. *Kövári László, Erdély történelme*. Vol. I. Pesten, Ráth Mór. Kolozsvárott Stein Lajos bizománya, 1859. pag. 47--48).

Cu timpul devenise și o unitate administrativă, în frunte cu un „gyula”, numită după guvernatorul amintit. Ghiulatul la început e purtat de fratele mai mic al regelui, pe care mulțumindu-i, astfel s'a evitat rivalitatea aspirațiilor la tron. Regele Sf. Ladislau a acordat dregătoria de ghiulat comandantului armatei din cele șapte cetăți din acel timp ale Transilvaniei, mutându-i reședința la

Tibor Ernő

Piața Regina Maria din Oradea

Castelul regal dela Ițcani (Bucovina)

Alba Iulia, după care acest oraș în limba maghiară s'a numit „Gyulafehérvár“. Cum s'a transformat ghiulatul în voivodat, nu putem preciza. Știm numai atât cât reiese din opera citată a istoricului Kővári Ladislau și anume că voivodul ardelean a fost al patrulea stegar al Țării Ungurești. (Op. cit. pag. 133.)

Imi vine să cred că instituția de voevodat este o influență românească în viața constituțională a Ardealului. Cel puțin așa mi se pare după numele primilor voievozi cari de bună seamă că nu sunt de origine, Maghiari. *Leștar*, în cruciada condusă de Bela al III-lea luptă alături de banul Croației. (*Fejer, Codex Diplomaticus*, II. 201) „*Mercurius princeps ultrasylyvanus*“ e amintit între anii 1111—1113. (Vezi *Timon Ákoș, Magyar alkotmány- és jogtörténet*, pag. 219.) Un alt document din 1287 ne vorbește de voevodul *Moys*, afirmând că el ar fi de origine străin și pentru răscoala, care a avut loc pe acel timp în apropierea orașului Bistrița, a fost aruncat în temniță, împreună cu nepotul unui cuman nobil, numit Arboț (șoim alb; *Szeredai, Episc. Trans.* pag. 29 și *Fejer, Codex Diplomaticus*, V, VII, 454.) În apropierea Bistriței, pe valea Rodnei, pe timpul acestei răscoale existau mai multe organizații de Români. (Cf. *Geschichte der Deutschen in Nord-Siebenbürgen von Josef Traugott Klein. Programm des evang. Obergymnaziums, A. B. Bistritz 187071. Hermannstadt 1871* pag. 27.) Va să zică e verosimil că în vinele acestui voevod, numit *Moys*, a curs sânge de Român.

4. Privind chestiunea strict, din punctul de vedere al dreptului constituțional, Ardealul arată un caracter deosebit și în construcția sa administrativă, care diferă mult de cea din Ungaria. Pe când în restul Ungariei temelia organizației social-administrative este comitatul (*vármegye*), împrumutat încă de primul rege al Ungurilor dela statele apusene, în Ardeal, deși este introdusă și această instituție artificială, totuși ca baza organizației sociale, rămân și mai departe voevodatele și cnezatele Românilor și scaunele Secuilor și ale Sașilor, deținătorii dreptului ginților. Aici așezămintele popoarelor conlocui-

toare își păstrează formele originale și continuă a asigura viața acestora sub regimul unei constituțiuni nescrise, bazată simplament pe obiceiurile strămoșilor. Este într'adevăr interesant, bunăoară, că primul cod maghir „*Tripartitum*“ al lui *Verbőczy Stefan*, marele judecător al Ungariei din 1514, crede că patria lui „*ius gentium*“ se află în Ardeal. Iar un alt document din 1553, reeditat în 1818 de către judele regal Székely Mihail cu titlul „*A Nagyságos Székely Nemzet Constitutioi*“ (Constituțiunile Mariei Sale Neamului Secuiesc), a cărei autenticitate în ultimul timp a fost viu discutată, ba chiar pusă la îndoială, presupune că, pe timpul venirii Ungurilor „neamul secuiesc“ avea o organizație socială autonomă, bazată pe o „constituție nescrisă“. Suntem de acord cu majoritatea istoricilor unguri în ceea ce privește seriozitatea acestui „document“ cam romantic, el însă aruncă o lumină caracteristică asupra mentalității poporului care l-a inventat, și anume, pentru legitimarea drepturilor sale câștigate în cursul secolilor. Această mentalitate, care, pentru dovedirea unor drepturi, este capabilă de a falsifica documente istorice, a trebuit să tolereze și diploma lui Leopold I. din 4 Decembrie 1691, care în articolul III. spune clar; „dreptul municipal al națiunii săsești și secuiești au să rămână în intactă vigoare“.

Cântecul unui fizic . . .

de N. TRĂISTARU.

S'a urcat pe boltă soarele mai sus
Și privește iar cu drag peste pământ;
Grădinarul în răzoare flori a pus,
Și copacii mugurii-și desfac în vânt . . .

S'a topit în zare, gândul trist de moarte,
Și-a încolțit în inimi doruri largi de viață,
S'au trezit ciobanii, oile să-și poarte,
In islazul verde, despletit din ceață.

Boii iar se 'njugă, carele trosnesc,
Și plugarul vesel flutură din bici,
Pluguri lucii în pământ se 'nțepenesc,
Inșirând la brazde, — șiruri de panglici.

Primăvară! tu și-acuma ca și alte dăți
Inbrăcată în hlamida-și sclipitoare,
Ai deschis zăvoare ruginite de cetății
Și-ai cernut în suflete lumină orbitoare . . .

Pentru fiecare, iu ți-ai dat obolul,
Și-ai croit cărarea vremii viitoare,
Numai pe la mine ți se simte golul . . .
Primăvară, viața mea e călătoare! . . .

Problema teatrului de Vest

de A. P. Bănuț.

— Câteva cuvinte scrise 'n pripă —

Oprindu-mă 'n Oradea pentru câteva ore, prietenii vechi îmi cer un articolăș privitor la mult desbătută chestiune a teatrului zis „de vest“.

Pentru a putea aborda problema cu oarecari șanse de soluționare, s'ar cere să fi citit amănunțit tot ce s'a scris în timpul din urmă asupra acestui interesant subiect, arătând că ideea este nu numai sănătoasă dar aproape răscoală, iar realizarea ei absolut posibilă și materialmente și artistic.

Cumpănind bine lucrurile, — nici prea încrezuți în puterile locale, dar nici respingând prețiosul ajutor moral al Bucureștilor pentru vechiul și bunul gând al intelectualilor orădeni — găsim că este suficient să studiem proiectul elaborat de prietenul Ștefan Mărcuș, pentru a răspunde scurt și limpede: „Teatrul de vest este o neînălăturabilă nevoie culturală locală pe care *Dl. Ministru Lapedatu* va trebui fără zăbava unei singure zile, dintr'un condeiu, s'o aprobe și înfăptuiască.

Elucidarea liniștită, din toate unghiurile de vedere a acestei chestiuni — pentru realizarea căreia fostul inspector artistic Ștefan Mărcuș s'a zbatut zadarnic ani de arândul — ar necesita o anticipată schiță istorică, în care să se arate, cum problema aceasta a teatrului ambulant a preocupat opinia ardelenescă încă de pe la 1870; cum modestul „fond de teatru“ cu mijloacele lui sărace a înseilat totuș o mișcare teatrală în Ardeal și Banat; cum România-Mare, prin întemeierea Teatrului Național dela Cluj n'a fost în stare să răcorească, decât parțial, setea de artă dramatică bună și sănătoasă a acestei jumătăți de țară; cum unele din mult lăudatele turneuri teatrale aranjate cu enorme cheltueli de către Ministerul din București, prea adesea, în loc de apă răcoritoare ne-au adus fierea amară a desiluziei (câte-un protagonist celebru, doi-trei actori buni și inevitabila umplutură); cum diferiți antreprenori artistici dela București sau dela noi, au încercat să-și facă trebușoarele lor urite și condamnabile îmbrăcați în toga Thalie române; — ar trebui s'arăt că *marea* nenorocire din care isvorăsc toate belelele mărunte, este absurdul necunoscut străinătate de-a face pendinte directoratele de teatru de continua schimbare politică; de-a arăta cu toată usturimea de neînălăturat a satirei, cum oameni de altfel de treabă, care se nărăvesc cu chestiile teatrale ca subsemnatul cu matematica superioară, conduc totuș cu o seriozitate ce-ți stârnește mila instituții de teatru și chiar de operă cași cum pentru această complicată și subțire meserie ar fi îndestulătoare o doză de bun simț și-o cultură mai mult sau mai puțin generală.

Care nebun ar putea fi determinat să-și comande o pereche de ghete la un profesor de geologie? Care

bolnav din toată Europa asta s'ar lăsa oare lecuit de cutare mare avocat? S'ar găsi oare pasageri pentru un autobus condus de-un șofer care în loc de diplomă și-ar arăta carnetul de membru al partidului național-țărănesc? Ei bine, numai pentru conducerea teatrelor sau operelor, este în țara românească carnetul de partizan politic al regimului!

Cu adevărat „difficile est satyram non scribere...“ Sperăm să se nască în curând în România un regim politic care să înlăture practica boacăna de până azi. Politică cu toate urmările ei funeste va trebui scoasă din templul Thaliei, teatrul fiind o meserie pe care se cere s'o pricepi, fie în baza practicei de fie ce zi, fie măcar în baza vre-unei diplome, ce ți-s'a eliberat de cutare conservator.

În fruntea fiecărui teatru trebuie pus un om de meserie: actor, regizor, sau macar autor dramatic — imuni toți de fluctuațiile, șicanele și beteșugurile politice.

Mi-au căzut sub ochi, chiar azi, rândurile prietenului necunoscut, scriitorul I. Dongorozi.

Țin să-l asigur, că, așa cum este proiectată, compania artistică „de vest“ își va ține locul de cinste, chiar în fața spectacolelor ce i-le va opune teatrul Dlui „Dr. Ioanovicu“, dacă ne va face plăcerea să s'așeze la Oradea.

Dacă-i vorba de „doctori“ ne-a dat Dumnezeu bugăți în Ardeal și pe lângă oamenii titrați, mai găsesc și deacea care n'ar fi chiar străini de tainele culiselor.

Cunoaștem teatrul Dlui Ioanovici și-l prețuim. Tălentele reale ale actorilor noștri nu au nevoie decât de asigurarea zilei de mâine din partea celor mari dela București, pentru a lua concurența cu cele mai pretențioase eforturi minoritare.

Nu ni-s'a spus oare, că suntem cel mai talentat neam de „actori“ din lume?

Și un ultim cuvânt:

Teatrul Dlui Bulandra va avea destul de făcut acolo în Timișoara și 'n Banatul atât de lacom de artă.

El nu va putea concura teatrul ambulant din Oradea — Sighet.

Părerea mea sinceră și neîngrădită de niciun gând lăaturalnic este, că un singur lucru rămâne de făcut, când toată lumea de-aci îi cere deatâta vreme: *Dl. Ministru Al. Lapedatu* să-și pună iscălitura pe cererea dela București — „bun și aprobat!“

Citiți ziarul **Curentul**

Director: Pamfil Șeicaru.

Sfântu Petre în câșlegi

de Gh. Tulbure

Odată Sân-Petru se duce 'nainte a lui Dumnezeu și se roagă :

— Lasă-mă, Doamne să mă cobor pe pământ, să fiu cu prietenii mei și să-mi alung din cele necazuri; căci pe pământ sunt tocmai câșlegile.

— Te las pe-o săptămână de zile, dar la timpul hotărât să te 'ntorci negreșit.

Se coborî Sfântu Petre la prietenii săi, care l-au primit foarte bucuroși, ducându-l la băuturi și joc. L-au purtat pe la fel de fel de petreceri și plăceri, în cât Sfântu Petre era mai să uite de cer. Tocmai peste patru săptămâni s'a întors, ba încă și c'o durere zdravănă de cap, după atâta petrecanie.

Dumnezeu ieșindu-i înainte, îl întreabă cu blândeță :

— Petru ce vii așa de târziu ?

— Domne-Doamne, am fost foarte veseli. Au fost de toate: vin, poame, mâncări, veselie, cântece și joc; acolo era o bucurie mare și mai-mai să uit că trebuie să părăsesc „raiul pământesc“.

— Bine, dar spune-mi, oamenii în bunăstarea lor, în belșugul cel de mâncări și băuturi, ce le-am dăruit, adusu-și-au aminte de mine ?

— Peste tot locul pe unde-am umblat, nici un sin-

gur om nu se gândea la Tine. Numai femeea cea bătrână, căreia i-a potopit focul casa și toate dintrînsa, numai ea se ruga Ție cu lacrimi.

— Acum, Petre, mergi iar la porțile Raiului și le păzește cu sârguință, ca și până acum.

La alte câșlegi, Sfântu Petre își ceru voe pe o lună de zile, aduându-și aminte de cum petrecuse 'n alt an.

Dumnezeu îi dă slobozenie.

Coborându-se Sfântu Petre pe pământ, se gândea în sine: — Am să petrec iar câteva luni cu prietenii mei și n'am să mă mai întorc degrabă . . .

Dar ce ză vezi? Pe pământ le găsi toate altfel: v'nul, poamele, bucatele nu erau deloc, pământeni murau de foame. Războiu, primejdie de moarte îi amenința; răpiri, ucideri, și pârjol pretutindena. Nu mai petrecea nimeni, ci fiecare sta 'nchis în casă și-și trecea timpul în plâns și oftări.

După trei zile Sf. Petre se 'ntoarse supărat la cer.

Dumnezeu îl primi iar cu blândeță, întrebindu-l :

— Ce-ai venit așa degrabă? Anul trecut n'ai venit o lună 'ntreagă ?

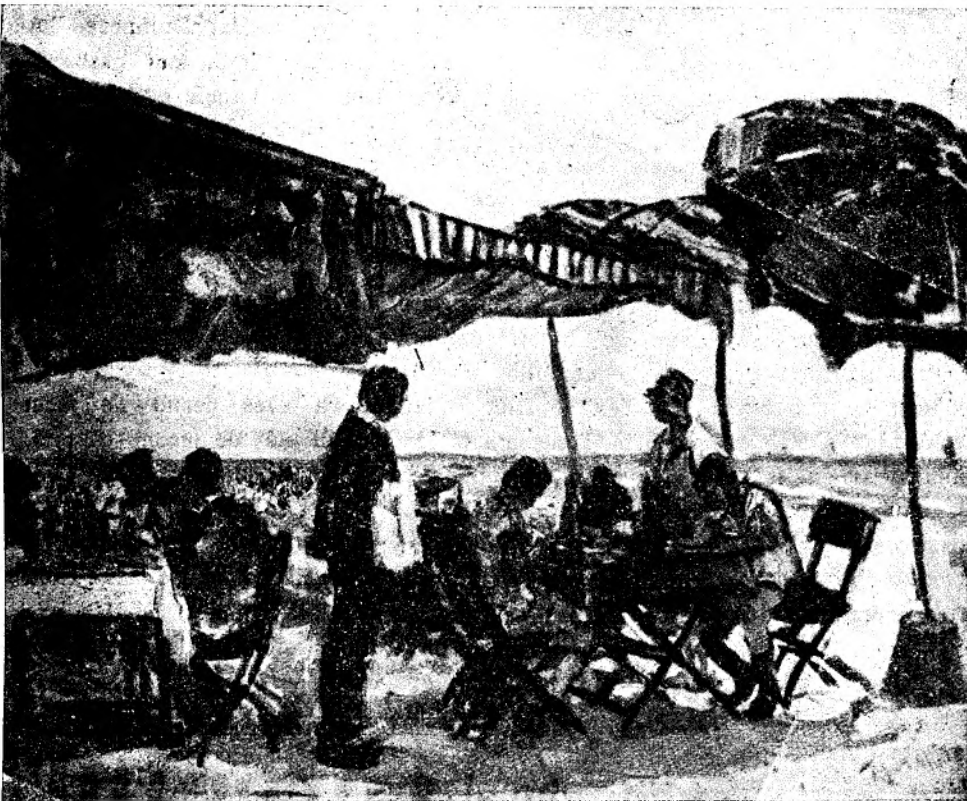
— Îi povestește Sfântu Petre lui Dumnezeu, cât de săraci sunt pământeni. Lipsa și întristarea-i peste tot locul.

— Se gândesc oamenii acum la mine ?

— De dimineața până sara și de sara până dimineața, necontenit se roagă Ție, Doamne. Mă rog și eu să-Ți contenești mânia, căci te roagă toată lumea cu multă supunere și frică . . .

— Ascultă Petre: Dacă 'mi deschid mâna milostivă și le dau oamenilor vin, grâu și din toate cu prisosință, sărătate și zile pașnice, — ei uită de mine și de facerile de bine.

De-aceia câteodată trebuie să i îngrozesc cu moarte, să le trimit foamete și război, ca să se mai căiască și să se întoarcă către mine.

Tibor Ernő

Pe plaje

Alte stihuri dela stână

de George A. Petre.

SECETĂ

Drumul se întinde și aleargă 'n țară,
Să lățească 'n câmpuri arșița de vară.
Fumează în urmă praf de-argint și aur,
Ca și cum ar trece prin basm un balaur.
Apa morților tremură în zare
Limpede ca duhul când inima moare.
Zace dus văzduhul, căzut în leșin,
In sicriu de-argint cu lințoliu senin.
Apa, de căldură, seacă în pâraie
Și-și înecă 'n aburi dorul ei de ploaie
Câmpu-și frânge 'n soare spinarea domoală
Și culege fructe de vâpăi în poală.
Pomii singuratici, creșcuți la hotare,
Se întind să prindă vre-un duh de răcoare.
Vântul, ars, se sbate și rămâne 'n drum.
Mort îi crede drumul și-l îngroapă 'n scrum.

DUMINECĂ

Iarba se așterne pasului, molăe.
Câmpul e biserică cu aburi de tămăe.
Soarele atârnă candelă umilă,
Rapița ap inde mucuri de feștilă.
Parcă's niște preoți ulmii din răscruce
Și cădelnițează așezați în cruce.
Drumul ca o pânză se întinde trâmbă,
Lângă el se roagă o troiță strâmbă.
Pasc evlavioase turmele de oi
Parcă's credincioșii 'n sumane noi
Bate toaca'n turlă barza năzdrăvană
Și smeriți greeri țin isonu'n strană.
Ciocârlia urcă rugăciuni în cer,
Și Griveiu s'arată bun paracliser.
Pretutindenii umblă svon de leturghie.
Domnul își apleacă fața pe câmpie.

BURNIȚĂ

Cerul ca o spuză s'a lăsat aproape
Și-a întins velință mucedă pe ape.
Liniștea 'nvește câmpul în bumbac.
Mă gândesc că astăzi Domnul e posac.
Parcă'n toată firea picură aleanul
Și de jale, vere, mi-am întors sumanul.
Oile se uită galeșe spre stână
Și culeg agale burnița în lână.
Mieii dorm în troscot ca dovleci turcești,
Mohorâte pasări duc ascunse vești.
Brotăcei de rouă iarba o îndoiaie.
Limba de aramă moare'n acioaie.
Imi încerc cavalul, dar suspină stâns
Ca un glas de fată înecat în plâns
Gârla își ascunde fața în basmă,
A murit în ceruri, poate, cinevă . . .

STIH NELIMPEZIT

Draga mea mioară, bună surioară!
Spune, dece-mi bate inima să-mi sară?
Și dece cavalul zice mai duios,
Când tăcut și dulce, când prea furtunos?
Dece drumul nopții parcă e mai lung,
Iar eu stau de veghe și oftez prelung?
Dece-mi fuge ochiu 'n zarea luminoasă
Și-ades gândurile nu-mi mai vin acasă?
Dece-adun sburdalnic florile din grâu
Și le leg buchete și le 'nfig la brâu?
Dece cred eu noaptea că e fată luna —
Și m'apuc de toate și nu fac niciuna?
Dece stafii albe se abat la stână
Și privesc în mine ca într'o fântână?
Miorița neichii, surioară bună!
Sună doru'n mine, sună și răsună . . .

DOR

Plânge zi și noapță glasul de caval.
Se coboară 'n vale și se urcă 'n deal.
Dorul pune mâna strașină la ochi
Să desprindă 'n zare semnul albei rochi:
Zână răsărită din lac fermecat
Să însenineze gând întunecat.
Clopot de mioară tângue într'una,
Câmpul îl înghite și-l amoarte luna.
Liliac de noapte fâlfăe pe drum,
Nu-și găsește locul și se pierde 'n fum,
N'a venit nici astăzi, n'a venit nici ieri,
Nu mai sunt pe lumea asta mângâeri.
Am trimes descântec peste șapte văi.
Am strigat-o 'n lună de pe mii de căi.
N'a venit, Domnița. Câmpul e pustiu,
Lumea 'ntreagă parcă e doar un sicriu.

DESCÂNTEC

De pe drumuri mari, de pe drumuri mici,
Te prefă în rază albă până-aici.
Tu descântec bun, o cuprinde blând,
Căci îi e mijlocul firicel plâpând
Și mi-o adu 'n goană și mi-o adu 'n sbor
Lin și alintată, lin și plutitor:
Albă ca un vis din copilărie,
Dulce ca un vânt plin de iasomie,
Blândă ca un zâmbet de copil orfan,
Mlădioasă ca un cântec năzdrăvan.
Tu, descântec lin, te răsfiră 'n noapte,
Pretutindenii ochi, pretutindenii șoapte:
Și adună-i chipul alb din luna nouă,
Și culege-i ochii mici din stropi de rouă,
Glasul — din isvoare, gura — din răzoare,
Brațul — din tulpină, trupul — din lumină . . .

Tibor Ernő

Spre casă

Pământ al țării mele

de I. U. SORICU.

Pământ îndurerat al țării mele
Din lacrimi și din sînge plămădit,
Cea mai strălucitoare dintre stele
Aprindă-se pe cerul tău umbrît.

Și soarele topească vălul ceței
Ce 'ntunecă frumoasele-ți câmpii,
Spre soarele de foc al dimineții
În triluri să-ți înnalțe ciocârlii.

Cât aur în comorile bogate
Ascund de veacuri ținicii tăi munți,
În holdele de vînturi legănate
Să plece ale spicurilor frunți.

Pământ, ce trista mea copilărie
Cu visuri de noroc ai alintat,
Țărîna și-o sărut cu duioșie:
Fii, cuib de vulturi, binecuvîntat.

Ce tu copilăriei depărtate
În visuri credincios ai împletit,
Bărbatului setos de libertate
Ii dai aieve visul împlinit.

Din seva ta de daruri purtătoare
Adîncul dor de viață eu l-am supt,

Mi-ai pus în mână arma lucitoare,
Cu-ai nopței demoni m-ai trimis să lupt.

În pieptul meu tu ai sădit căldură
Avînt și dor de muncă ai sădit,
Adîncul de iubire și de ură
În suflet dela tine l-am primit.

M-ai învățat la vifor și furtună
Să nu se plece ochii mei semeți,
Și tot tu astăzi, ca o mamă bună
Minunea așteptată mi-o trimeți.

Curată, ca și visul de mărire,
Ca care cu murit vitejii tăi,
Aprinde cu cereasca ei iubire
Lumini nebănuite'n ochii mei.

Și, scuturându-mi lanțurile grele,
Din umbră mă ridică între Zei,
O, tu ai pus, pământ al țării mele,
Izvorul de'ndurare'n pieptul ei.

Și fagurul de căldă mîngăere
În dulcele cuvînt i l-ai topit. —
Pământ umbrît de jale și durere,
Fii binecuvîntat și prea mărit!...

Din povestirile unui prieten

CIRCAZIANA

de M. G. Samarineanu.

I.

Prima înfrățire

La orele opt, ancora era ridicată și portul se depărta mereu. Manevra plecării a fost scurtă. Acostau puține bastioane, deși războiul sârb-greco-bulgaro-turc se isprăvise de câte-va zile. Iunie era în declin. Și nopțile senine ale Mediteranei tronau, învăluind Olimpul într'o mantie de argint.

Farul dela Karaburnu începu să clipească, zvâcnind mănunchii de lumină în fascii călăuzitoare. Și vaporul, hotărât, rupea pârție în valuri.

Salonicul rămăsese în urmă. O spuză aprinsă improșcată pe un nesfârșit amfiteatru de dealuri cari încorsetează golful. Viața întreagă a acestui oraș cosmopolit, se reducea acum la simple pâlپări punctate în întunericul depărtării.

Pe bord lume multă. Abia am găsit loc pentru bagajul redus la câte o simplă ladă colorată în care cărțile se înfrățeau cu câteva gulere și o cămașe-, două, mirosind încă a internat. Eram diplomați însă. Purtam în buzunar cununa a șapte ani de muncă pe băncile școlii. Orizontul limitat la pereții înalți ai curții internatului, diploma, ni-l lărgise. Și ce încredere în sine, și câte iluzii!...

Lumea părea carcerată ca și noi în băncile de clasă. Nu aștepta de cât grozava noastră învățătură, înmagazinată clipă cu clipă șapte ani de zile din buchinele cărților didactice, pentru a o porni într'o goană galopantă spre progres.

Acum i-am dat drumul. Și gonea, gonea, spărgând valurile, pe când noi, plini de noi înși-ne, păream turnați în bronz, cu pletele în vânt, la proră.

Eram bărbați. Șepcile și uniforma dispăreau. Gata să ne luăm pieptiș cu viața. Și o vom învinge, căci avem în buzunar „iarba fiarelor“: diploma de bacalaoreat.

Frumoase iluzii de licean, trecând pragul școlii! Sublim avânt al tinereții, virgin încă de ori ce atingere cu realitatea!

Iată elanul gândurilor, pe când în fund, la stânga, se contura Muntele Athos. Și rămânea în urmă întreg misterul acestei republici a credinții.

Cu greu ne-am făcut locul necesar pentru a ne așeza la masă. Eram ceata cea mai gălăgioasă dintre pasageri. Purtam aliuri de prinți, deși dispuneam de mijloace cari abia ne-au dat posibilitatea unui voiaj în clasa III. Masa ne-a fost frugală. Câți-va peșmeți, un codru de pâine și o litră de măslina. Sufletele ne erau încărcate de voe bună însă. Piculina, o mandolină, o vioară și o chitară cu părul despletit în panglici multicolore, au strâns încetul cu încetul, în jurul nostru, toată tinda. Turci bătrâni, cu narghilele în mâini și cu sticla de rachiu în

buzunar; turcoalice cu firigeaua trasă, mestecând sacăz între gingii văduvite de dinți, și marinari murdari ieșiți dela mașini sau din bucătărie, ne încorsetară într'un cerc din ce în ce mai strâns.

Comunicativitatea s'a stabilit. Măslinelor noastre s'au adaugat cașcavalul și țării bătrânilor amatori de rachiu.

Și sticluța cu uzo colinda dela unul la altul, într'o frățietate cum numai în călătorii întâlnești.

Din vârtoarea ucigătoare a războiului, abia s'a smuls o pace invalidă.

Stăpânii de odinioară ai Macedoniei au fost alungați dincolo de Ceatalgea.

Doar neînțelegerea dintre marile puteri le rezervase Constantinopolul cu un hinterland cât o cealma în jurul fesului.

Grecii, puseseră stăpânire pe Salonic. Și stăpânirea lor aci, fusese stropită cu sângele regelui George, omorât, pe la spate, de nu interpus al conjurației care grăbea aducerea lui Constantinos pe tronul țării mărite.

Viața populației turcești din Macedonia deveni imposibilă. Și se expatria în masă. Era începutul procesului, încheat definitiv de Kemal Pașa mai târziu, după victoria dela Smirna, cu schimbul populației.

Vaporul părea un roi de refugiați. Și domina sexul slab.

Un suflu de libertate plana de tinda vasului. Turcoalicele, își uitaseră pentru cât-va timp, prescripțiile coranului. Așa că iașmacul stătea dat peste cap, lăsând văzului nostru figurile smochinificate de farduri, deprimare și vârstă, ale misterioaselor harehuri. Desiluția?

Nu. Lângă proră, printre balcetri, circaziana haremului trăia încă.

Căpitanul polonez Tadeus Plockowski din Reg. 21 Ulani care a făcut drumul dela Varșovia la București și înapoi călare

Și trăia în toată strălucirea.

Spre ea se îndreptau cântecele noastre și pentru ea legam cunoștințe cu toți babalâcii cari o înconjurau, îndopându-ne, după masă, cu rachiul ospitalității lor.

Un cor. Eram șapte.

Liceenii, părăsind școala, duc cu ei reminiscența cântecelor învățate. Și le duc ca pe o armă de cucerit. Ca și femeile ochiadele sau bijuteriile. Ținteam și noi, toți șapte. De aceea am intonat un cântec românesc. Apoi altul.

— Va bene.

Căpitanul, ca și cea mai mare parte din echipajul vasului austriac, erau italieni. I-am cunoscut încă dela înbarcare. Și țineau la noi căci rupeam destul de stălcit italieneasca. În frunte cu el și cu medicul vaporului, toții marinarii începură să ne aplaude. Abia a încetat manifestația și ne-am pomenit cu o dihanie, murdară de carbune din tălpi până în creșter. Ne îmbrățișe pe toți ca pe vechi cunoștințe. Nu putea să articuleze un cuvânt. Se repezi la magazia vaporului și apără cu o damigeană de vin. După ce o ridică odată lung, lung de tot și ne-o așeză în mijloc, limba i se descleștă. Și-i curgeau lacrimile din ochi.

— Beți, beți, fraților. Și eu sunt român. Sunt fochist. Am auzit cântecele și nu m'am putut stăpâni. Am lăsat dracului dihania asta de vapor și am venit. Nu mă despart de voi nici mort.

Era tânăr. Se așeză pe ladă și plângea cu hohot. Apoi ridică din nou damigeana într'o sărutare și mai lungă. Ne-o întinse și nouă.

— Sunt din Ardeal.

— Macedoneni.

Fu întreaga recomandație, în plină mare Egee.

Noi sărutări. Era primul român de prin alte meleaguri cu care luam contact, și mai ales, era un ardelean. Într'o clipită au început să ne roiască în memorie versurile lui Oct. Goga pe cari le sorbeam cu atâta nesaț pe vremea aceea și din coloanele gazetelor cetite au început să ne apară figurile ardeleni cu proporții de uriași în frunte cu Bariț, Șaguna, Vasile Lucaci, Vaida Voevod etc.

În fochistul pe care l-aveam între noi, vedeam pe fratele care suferă ca și noi.

Și cheful s'a întins. A fost o înfrățire superbă. Căpitanul, mișcat, i-a iertat călcarea disciplinei și a dat ordin să fie înlocuit la serviciu pentru două ore.

Într'o oră, toți turcii beau vin. Și curgea din abundență, căci damigenii aduse de fochist i-a urmat alta, dăruiată de comandantul vasului.

In clipa mai tristă-a 'nserărei . . .

de CONSTANTIN DOBOȘ

In clipa mai tristă-a 'nserărei,
In minte răsar pe 'ntrecute,
Sub farmecul blând al visărei,
Durerile mele trecute.

In juru-mi un lanț de fecioare
Stau parcă șfioase, tăcute;
Spre ele privesc cu mirare:
Sunt toate figuri cunoscute.

Dar toate rămân nemșcate
Ca statui de piatră, stau mute,
Fecioarele nevinovate . . .
Durerile mele trecute!

Din poezi chinezi

de Victor Eftimiu.

ULTIMA PREUMLARE

Ai lăsat să cadă'n pulbere
Laleaua roșie pe care ți-o dădusem
Am ridicat-o: se făcuse albă,
În acea clipă repede,
Ninsese pe dragostea noastră . . .

MUSTRARE, UNEI ROZE

În munți, încep să sboare frunzele moarte,
Însoțește-mă până'n vârful turnului
Vom privi, spre mare, norii cenușii
Pe cari îi sfășie vântul
Și toamna ne va întrista
Hoardele tătare mișună către Kobi
Iată că se reîntoarce solul Hanilor
Îl văd cum trece poarta Ju-men
S'or mai întoarce oare toți acei chemați la luptă?
De ce-mi svârli parfumul tău,
Trandafir de toamnă?

PESCARUL

Cornul lunii se răsfrânge'n lac
Asemeni unui uriaș pescar, cu mantie întunecată,
Muntele Sung-Ti pare c'asteaptă
Peștele care să muște din astă undiță.

CELE DOUĂ FLAUTE

Într'o seară, pe când respiram parfumul florilor,
La marginea râului,
Vântul mi-aduse cântul unui flaut depărtat . . .
Ca să-i răspund, am tăiat o ramură de salcie
Și cântecul fluerului meu, legăna noaptea fermecată
Din seara aceea, în fiecare zi,
La ora când adoarme firea,
Pasările ascultă cum își răspund
Două pasări necunoscute
A căror limbă, totuș, o pricep . . .

PASTEL

O broască țestoasă se odihnește pe-o floare de lotus
O pasăre și-a făcut cuibul printre trandafiri,
Fata luntrașului frumoasă, mână barca
Iar cântecul ei se răspândește și moare pe apa repede

PAPAGALUL

Deasupra noastră, printre tinerele flori
Ale migdalului aprins de soare.
Papagalul străin își amintește . . .
În limba lui ciudată ne spune ceva
Și noi nu-l înțelegem.

Sare ușor pe ramuri
Și soarele 'mpreună cu el s'alungă.
Pe gărla cu miresme amărui de primăvară
Trec plutele 'ncărcate de neveste care cântă.
Se urmăresc grăbite libelulele,
E-o mare bucurie, 'n dimineața binecuvântată
Și numai noi, ținându-ne de mână, plângem
Și suspinăm și nu 'nțelegem pentru-ce.

Sătul de jocul lui cu razele
S'oprește dintr'odată papagalul
Și limpede-acum ne spune pe 'nțelesul nostru:
— Numai proștii sânt triști!

Centenarul lui Tolstoi

de E. Tigu.

La 10 Septembrie 1928 se împlineste o sută ani dela data nașterea la Iasnaia Poliana--gubernia Tul, a celebrului romancier, și moralist, conte Leon Nicolaevici Tolstoi. Prin o activitate vastă și prodigioasă, Tolstoi se manifestă, ca romancier, moralist și pedagog. Scrierile lui sunt de două feluri ca: romanele „Războiu și pace“, „Ana Karenina“, „Invieră“ etc. și scrieri de propagandă, ca: nuvele și povestiri cu caracter moral. Cu aceste opere literare, fama gloriei lui de romancier și moralist, trece hotarele împărăției rusești, devenind o glorie a literaturii mondiale. Nu există un popor sau o națiune cu un început de civilizație, unde numele lui Tolstoi, să nu fie cunoscut. Aproape toate națiunile și popoarele, cari fac parte din concertul civilizației, au tradus în parte ori înregime, operele celebrului literat-rus. O particularitate caracteristică și o notă specifică a scrierilor sale care le face atrăgătoare, simpatice, dezvoltând interesul sufletesc al cititorului, e puterea lui de psiholog în arta descrierii și tendința de moralizare și încercarea de a face pe oameni mai buni. Conduc peste tot în operele sale de un ideal religios-moral și de ideea de înfrățire universală, încearcă pe toate căile și cu toate mijloacele realizarea acestui scop sublim, întimpinând în drumul său tot felul de greutăți și dificultăți: Organizația socială a Țarismului. O altă greutate ce o întimpina la ajungerea idealului religios moral visat de el, e motivul, că și Tolstoi întocmai ca și filozoful francez Jean J. Rousseau, sunt aderenții teoriei, că omul apare în lume cu bagajul de înclinări și aplecări numai bune, și mediul social, influințând asupra lui, îl corupe și-l strică, deci își impune regenerarea totală a societății. Neadmițând și hereditarea de înclinări rele, regenerarea morală a societății și încercarea de a face pe oameni mai buni întimpină tot felul de dificultăți și greutăți. Un ciudat fenomen psihologic se petrece în mentalitatea lui Tolstoi. Cu cât se scufundase mai mult în misticism cu atât scrierile lui, romanele celebre „Războiu și pace“ (1864) și „Ana Karenina“ (1873) scrise și publicate în prima perioadă a vieții, i se par mai slabe.

În opoziție cu toți admiratorii, și cititorii operelor sale, Tolstoi neagă valoarea primelor sale scrieri, ca „Războiu și pace“, și „Ana Karenina“ și declară, că

operele sale cele mai desăvârșite sunt nuvelele și povestirile sale de conținut moral, Mai ales nuvela „Dumnezesc și pământesc“ și altele publicate și în românește le crede a fi cele mai geniale produse a creerului său¹⁾ Scrierile lui Tolstoi cu caracter moral, se beazează toate pe principiile evangheliei creștine. Doctrina sa religioasă morală nu e doctrină propriu zisă, ci e întemeiată pe principiile evanghelice a lui Crist: „Să iubești pe Dumnezeu și pe aproapele“ și pe cele 5 porunci: 1. Să nu cazi în ispita mâniei; 2. Să nu săvârșești adulter; 3. Să nu defăimezi pe domnul; 4. Să nu te judeci; 5. Să nu lupți împotriva aproapelui tău. Cu toate că doctrina religioasă morală ce o propovăduia Tolstoi își avea, ca bază principiile evangheliei creștine, totuși în urma faptului că unele chestiuni și orândueli ale bisericii rusești sunt supuse criticei și interpretării neadmisibile de conducătorii bisericii ruse, ajunge în conflict, acut cu autoritățile bisericii ortodoxe rusești și la 24 Februarie 1901, sinodul rus l-a excomunicat din sinul bisericii, ca eretic și ateu.

Pe cât de celebru a rămas, ca romancier și moralist, pe atât de puțin dibaciu s-a dovedit a fi ca pedagog. În tocmai cum odinioară Pestalozzi, după luptele decurse între Francezi și Elvețieni, a adunat băeții orfani, rămași pe drum, deschizând-le școlile dela Staus, Iverdun și Burgdorf, susținându-i pe cheltuiala și moșia sa proprie.

¹⁾ Unele din aceste nuvele sunt publicate în bibl. p. toți nr. 516 sub titlul „Revoluționarii“.

Tibor Ernő

Sinucigașul

de George Văevidca.

De „undeva” spre „nicăire”,
dus în neștire,
de mii de ani într'una prăbegesc...

Că sunt un „univers în mic”:
— pic
ce'n fețe mii minciuna 'și joacă, —
c-un gând ce sila nu mi-o 'mpacă...
... Ieri am fost om — mâini mă lipesc
de talpa ta într'o băltoacă...

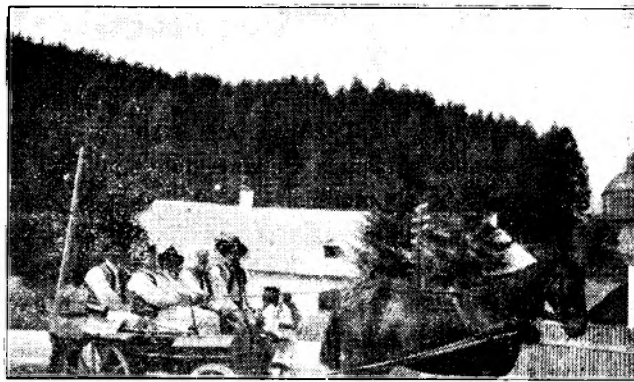
Celui ce sânt, celui ce-am fost,
zădarnic cerc să-i caut rost,
căci: *gol în gol*,
absurd ocol, —
gol și 'mprăpăstiat frământ —
am fost și sânt...

De mii de ani, sub forme mii, cutreer
mocirla *marelui nimic*.
Mocirla, vai, de mii de ani nu-o treer,
căci sunt un „univers în mic”.

Proteic și etern drumeț
ce'n pas mă calc pe mine însumi,
în bulgări surzi mă'năbuș plânsu-mi...

Mocirla, vai, de mii de ani mi-o treer! ...
... Nu-ți fie totuș milă!
Întreabă-ți propria ta silă
de ce a fost să-mi scuipe în creier
propriu-mi d spreț! ..

tot așa și marele romancier-filozof se hotărăște a-și pune în practică extremele lui teorii, Fondează pe moșia sa la Iasnaia Poliana gubernia Tul', o școală unică în felul ei, fără programe, fără disciplină, școlarii singuri își aleg obiectul de studiu după plac, copiii lucrează pământul, buchisează pe abecedarul scris de Tolstoi, învățau mecanică, tâmplărie, tinichigerie, croitorie, aveau teatre de copii, muzee, leagăne, cor, școli muncitorești, săli de odihnă și gimnastică, școli de sport, etc.; își împărțiau singuri munca, ca și hrana. Școala era cu totul gratuită. Învățătorii căutau să se amestece cât mai puțin. Marele apostol dela Iasnaia Poliana, figurând ca conducător al școlii, el însuși propune religiunea, desemnul și cântarea. Dorința ferbinte și arzătoare a lui Tolstoi eră să pună în aplicare, libertatea, libertatea absolută, și o aplică pedeantregui, dând drept fiecărui elev a se instala după plac: la masă, jos, pe pământ, răzimat pe umerii altui camarad etc. Absolut nu ținea cont de pedagogia modernă evoluționistă, ba ceva mai mult metodele de predare ale pedagogiei moderne erau excluse cu totul din școala sa, fiind calificate ca un rău, ce falsifică spiritul și aptitudinile intelectuale. Intemeiază la 1862 și dirijează revista pedagogică „Iasnaia Poliana”. Sub aceste auspicii fu deschisă la anul 1861

Cu căruța, la Vatra Dornei

la Iasnaia Poliana școala lui Tolstoi. Lumea didactică îi așteptă rezultatele cu adevărată nerăbdare Sfârșitul a fost tragic. Rezultatu școlii lui Tolstoi a fost deplorabil. Elevii ieșiți din școala sa erau o ceată de ignoranți ceea ce l-a îndemnat pe Tolstoi să remiă abia după vre'o 2 - 3 ani direcțiunea și conducerea școlii fiicei sale, sub a cărei conducere în curs mai puțin de un an, școala deschisă de Tolstoi la Iasnaia Poliana, să fie închisă pentru vecie. Cu tot însuccesul ce l-a avut școala sa din Iasnaia Poliana, nici o urmă de știrbire nu i-să putut aduce numelui său, și gloriei de literat mondial. Personalitatea sa întruchipează toate însușirile și calitățile omului mare, a omului superior și a supraomului, care va trăi peste veacuri și pe care l-as văzut și propovăduit în scrierile sale moralistul englez. Tn. Carlyle și revoluționarul filozof german Nietzsche Ferdinand. Așa după cum Rousseau, prin opera sa „Emil” și „Contractul social” e privit, ca marele apostol și precursor al Revoluțiunii franceze din 1789, tot așa și apostoiul dela Iasnaia Poliana Tolstoi prin scri-sul său e considerat, ca plâsmuitorul reformelor și eveni-entelor ce sau precipitat la începutul sec. al XX-lea, în marea împărăție rusească. Deși doctrina sa întemeiată pe învățăturile evangheliei creștine se deosebește întru totul de morala profană propovăduită și aplicată de regimul sovietic, totuși gloria sa de literat și moralist, va fi comemorată cu prilejul aniversării a una sută anii dela nașterea sa, nu numai în Rusia sovietică ci și în alte centre de civilizație de pe globul pământesc.

Ochii tăi!

de D. Psatta.

Buze calde, ochi fierbinți,
Chip de farmec ne'ntrecut
Parc' anume te-ai născut
Să scoți oamenii din minți!...

Năpădită dintr'un rug
Unde ard necontentit
Inimile ce-au răvnit
Să te plece 'n al lor jug!...

Când te văd printre alei
Împletindu-ți mersul lin,
Ochii tăi, isvor de chin,
Par o ploaie de scânteii.

Buze calde, ochi fierbinți,
Chip de farmec ne'ntrecut,
Ce n'ași da ca să-ți sărut
Ochii tăi mari și cumiști!

Izvorul craiului Matei Corvin

de Jókai Mór

Nu departe de ruinele unui castel vechiu, pe drumul dela Abany spre Torna, șopoteste din niște stânci înalte și râpoase izvorul craiului Matei Corvin. La Rusalii se adună aci, locuitorii din ținuturile învecinate și povestesc celor ce nu știu următoarea istorioară adevărată:

„Pe vremea când craiul Matei fugări din ascunzișul codrului pe căpitanul de haiduci Giska și ceata lui, se opri mai mult prin acest ținut și vână prin văile păduroase, când cete de hoți, când sălbăticiuni. Izvorul cel vestit curge dintr'o crăpătură a stâncii și se preface în pârâiaș în apropierea unei mori.

Bătrânul morar avea o fată, frumoasă ca ziua și sprintenă ca o ciută de munte, un bujor înrouat și asemenea unei răsuri, însă tot așa de înțepătoare ca și aceasta. Nu lăsă pe nimemi să glumească cu ea și căută mult pe cineva căruia să i facă cinstea să-i strângă sub năframă, cu acul de mireasă, părul ei lung și strălucitor. Nu stătea niciodată cu nimenea la sfat.

Intr'o după amiază, când soarele pareă înfierbântat, se cam răslătise Craiul Matei de curtenii săi, și ajunsese singur la izvor. Acolo găsi el mândrețea de fată, ținând un urcior în mână și stând măhnită, cu căpșorul aplecat în jos:

„Bună vreme, frumoasă floare, îi zise craiul, dar ce-ai pierdut, că ochii tăi cată așa de iscoditori pământul?”

Fata se sperie și-și trase tulpanul peste ochi.

„Da, am pierdut ceva” zise ea, ceva, ce dă bucatele și băutura, înviorează și omoară, înverzește iarba și smulge copacii!”

Regele ghici numai decât, că i apa izvorului, care împinge morile și astfel dă pâinea și băutura, potolește setea, dar omoară și fără judecată multă, înviorează pașiștele verzi de pe maluri și la înnecuri desrădăcinează livezile.

Ștregarii de copii au astupat în timpul nopții izvorul cu bolovani, astfel că ieșia din stâncă doar o slabă fășnătură de apă și bazinul de piatră nu se umpluse, ca să se poată scoate cu urciorul.

„Dacă ăsta ți-e necazul cel mare, zise craiul, apoi am să te ajut eu. El luă securea cea mică, ce-o purta la cingătoare ca vânătorii, tăie o tulpină de copăcel și începu să scoată cu ea bolovani din crăpătură, dar ceiace scosese, căzu din nou acolo.

— „Așteaptă numai, o să mai tai o tulpină, cu care îmi vei ajuta în partea cealaltă!”

Cu puterile unite scoaseră bolovanul cel mare din stâncă și-l rostogoliră cu sgomot în lături.

— „Vezi, ce mai stâncă, am ridicat noi amândoi; poate c'o să înlăturăm împreună o altă piatră și mai mare!”

Craiul, pe atunci, eră văduv și fără copii, și nu eră greu să ghicești, că el gândea la piedica unei căsătorii prin piatra cea înlăturată.

Totuși, fata cea frumoasă se prefăcu, că nu-l pricepe, îndărătul pietrii înlăturate, țășni în sus, apa oprită așa de puternic, încât fata nu mai putu să treacă pârâiașul, când deodată tatăl ei, de pe colină, o strigă, că de ce întârziază așa de mult?

Craiul, iute hotărît, se reculese din nedumerire, luă pe brațele sale fata și trecu pârâul.

Morarul nu-l recunoscă în veșmintele sale simple. El îl luă drept un vânător oarecare și-l întrebă dacă cumva nu-i flămând. Il pofti creștinește la masă și-i așeză dinainte, ce se găsi într'o casă sărăcăcioasă.

Cu prilejul ăsta, craiul Matei le spuse:

— „Am dela o știucă numai ficatul, dela un mistreț limba, dela un cerb rărunchii și dela o fată frumoasă inima!”

— „Asta e cea mai bună, zise morarul.

— „Dar o aveă fata asta inimă? întrebă craiul pe frumoasa fiică de morar.

— „Are una, dar e greu de găsit.

— „Aș cântări-o cu aur; o coroană crăiască aș da pentru ea.

— „Hm, o coroană crăiască este un fel de tulpan greu: o năframă mi-ar plăcea mai mult!”

Inima fetii nu se dezvoltă și craiul plecă mai departe.

Câțiva ani mai târziu veni Matei

Corvin din nou prin împrejurimile dela Telki-Banyl. Pacea cu Boemii se încheiase. Giska trecuse cu ceata sa sub steagurile ungurești și Matei făcuse din neînduplecării săi dușmani neînvinsa armată neagră.

Când văzu din nou izvorul, își reaminti de frumoasa fată de morar și se îndreptă spre moara cunoscută.

Bătrânul morar murise de mult și urmașul său, un flăcău ciupit de vărsat, șasiu și uricios, vedea de nevoile morii.

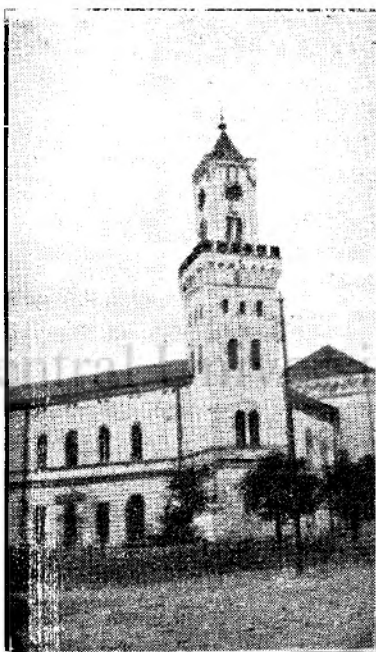
— „Cum ai putut să te măriți cu omul ăsta, îi zise Matei și să mă respingi pe mine?”

— „Da, răspuse ea, când craiul Matei mă întrebă, eram în toane rele, când însă flăcăul cel ciupit mă ceru de nevastă, eram în toane bune!”

Cine poate să priceapă un astfel de răspuns?

O însemnez ca amintire pentru trecut, care pururea rămâne tânăr.

Trad. de I. G. Dimitriu.

Primăria Vatra Dornei

Teatru românesc

de Șt. Mărcuș.

„Lucrulu, ce ni trebuie este unu locu, din care se ni și-optescă geniulu naționalu.“

Un anonim din 1870.

Când fac distincție o viață întreagă între teatru ară și teatru meserie, involuntar trec în revistă gândirea lui *Eminescu* plămădită în „Familia“ anilor 70.

„Fiindcă idea creierii unui teatru național dincoace de Carpați prinde din ce în ce mai mult, fiindcă capacități tinere s'au simțit îndemnați de a spune și ele câte o vorbă în aceasta privință, cred că mi va fi permis și mie se m'a întindu la vorbă asupra acestei chestiuni tot atât frunoase, pre că u și de folositoare.“

Pagubă că nu știu mult despre activitatea de artist a lui *Eminescu*, pe aceste plaiuri, odată cu trupa lui Milo, care traversa Ardealul întreg. Văd totuși din scrierile lui, că era trup și suflet de ideia lui *Vulcan* pentru înfișarea unui fond de teatru român, și precizează chiar: „In această atmosferă a Europei infectată de corupțiune și de frivolitate să ne dedăm noi publicul, folosindu-ne de neexperiența lui, cu creațiunile genilor poterice, cu simțeminte mari, nobile, frumoase, cu idei sănătoase și morale.“ Cuvinte, cari exact în forma lor de atunci, s'ar putea spune și astăzi, avându-și înțelesul lor deplin.

Esențialul luptelor noastre a rămas acela ca acum 70 de ani, cu excepția că Clujul românesc din Ardeal astăzi se bucură de 20 milioane subvenție pentru Teatrul Național și Operă. Celelalte centre dau milioane, cer teatru și nu primesc în afară de turneele imbecile a trupelor de propagandă, altceva nimic!

Ceea ce există în afară de Cluj, ca teatru românesc, seamănă la noi cu începuturile culturale-teatrale ale popoarelor din secolul al XVI a. Chestiunea teatrului românesc s'a desbătut și în Camera reprezentanților Ungariei, în ziua de 17 Febr. 1870, cu ocaziunea desbaterii bugetului Ministerului de Interne, la poziția, când Ministerul a cerut

o subvenție de 59.000 fl. pentru teatrul unguresc. Deputatul Hodoșiu propune cu aceeași ocaziune, ca să se voteze un ajutor de 200.000 fl. pentru înfișarea unui teatru național românesc.

Studenti italieni în frunte cu dl prof. Claudiu Isopescu, la Oradea

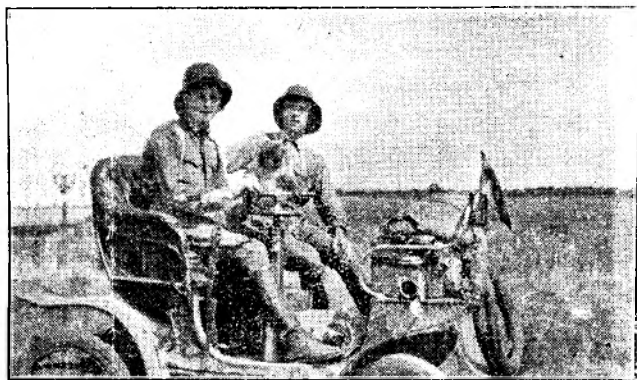
În „Familia“ apare către inteligența română din Budapesta „proclamația“ din 19 Febr. 1870, semnată de familiile Mocioni, Cucu, Popoviciu, Maniu, Hodoșiu Butean, Babeșu, Vulcan, prin care se convoacă intelectualii de a stabili cele necesare pentru teatrul românesc de dincoace de Carpați.

Tinerimea se entuziazmează și începe discuțiile asupra locului unde să fie teatrul românesc, iar Vulcan strigă tuturor. „Să fondăm teatru național“, și s'au pus bazele, s'au adunat deodată 2330 fl.

Iată, dintr'un început norocos, cum fiul acestor plaiuri a ajuns lupătorul neclintit al acestei idei avansate, prin activitatea Asociațiunii din Ardeal.

Bhorul nu a încetat nici odată să-și pretindă drepturile sale culturale. Fondarea diferitelor societăți, activitatea lor cunoscută, marile și multele baluri — petreceri — reprezentații, concerte, etc, au servit pentru ca identitatea și armonia opiniunilor și a substratului național să domineze asupra geniului națiunii întregi. Deși nu sunt bihorean de baștină, sunt Codrean dela Margine cu indeletniciri similare și cu educația rudimentară de aci, câștigate pe aceleași plaiuri prin aceleași mijloace, la același loc, — totuși simt, știu că Vulcan în „Familia“ sa, în sufletul său, nu și-a imaginat, ceva specific animalic, — el a văzut în om și cultură idealul personificat al sufletului său național și, teatrul său, nu a fost un teatru specific bihorean, a fost un teatru național românesc, al tuturor, cuprinzând conservarea româнизmului în marea infectată de desnaționalizare a tuturor elementelor avansate în civilizație, și cari în înconjurau.

Sfârșirile frunțășilor noștri pentru teatru, au preocu-

Studentul italian Ioriatti Elio și ajutorul de mecanic Uccelli Gaudenzio cari,

în urma unui pariu de onoare, au parcurs, cu cel mai primitiv automobil, 35.000 Km, traversând: Franța, Spania, Marocul, Egiptul, Palestina, Siria, Turcia, Statele Balcanice, România, Ungaria, Austria, Germania, Belgia și Anglia. Fotografia e lăuată la frontieră, în ziua când treceau în Ungaria.

pat an de an, pas de pas opiniunea publică. Ea nu a adormit, și de aceea numai teatrul național din Cluj, nu poate corespunde astăzi față de exigențele noastre culturale. De aceea teatrul din Cluj, care abia se poate menține în cadrele strimte ale căsniciei sale, nu poate să facă o propagandă reușită pe p'aiurile largi și intelectuale ale Ardealului și Banatului întreg.

Aci este motivul principal, pentru care Oradea a luptat de mai înainte și luptă și astăzi, să și aibă acasă teatrul său românesc.

S'a dovedit încă odată, că din moment ce teatrul nu se prezintă ca o afacere rentabilă, entuziasmul hienerilor dispore.

Nu ne rămâne deci altceva, decât, după 60 de ani dela începuturile teatrului românesc, să tragem unele concluziuni și să mergem drept înainte, doborând orice obstacol al neputincoșilor. Credința noastră este fermă și oricât de infectată și coruptă ar fi atmosfera creiată, noi avem datoria, să ne apărăm postul, și să ne ferim avuța bogată a sufletului.

Iată de ce, ne punem pe calea realizărilor noi. Ne lăsăm vrăjmașii în pace vecinică, proptiți pe dosare, compliciti ai păcatelor pe cari nu și le spovedesc, și de cari să feresc.

Să-mi fie permis totuși și mie, să 'ntind o vorbă din adins.

Teatrul proiectat acum la Oradea, este „Teatru de Vest“ pus sub oblăduirea Asociațiunii „Vestul Românesc“, care s'a fondat cu scopul de a crea un teatru românesc la Oradea. Min. Artelor, Prefecturile și Primăriile din Oradea, Arad, Satu-Mare, Sighet, Beiuș, Salonta, Carei, Baia-Mare sunt puse în cunoștința faptelor, și dealungul frontierei, va trebui să funcționeze teatrul pentru a promova și susține unitatea și solidaritatea națională, concentrând forțele sub același steag.

Elementele acestui teatru, vor fi elemente tinere, o generație mai nouă, mai cu carte, sacrificată în parte de către bătrânii artiști cari vor neapărat să rămână tineri.

Repertoriul va fi acela și cu al Teatrelor Naționale; va servi de bine la orașe și la sate, la intelectuali și la țărani, la elevi și la soldați. Ceea-ce spunea Dl. I. Lapedatu la 70,

Grup de țărani din Bucovina

IARNA

de EUGEN CONSTANT.

*Păduri nesfârșite de ulmi, de mesteacăni, de fagi
Sub viorul ernii, ce-asmute cu biciul cumplit
Inaltele pături de aer, demonic sbârilit,
Și-apeacă spinările negre, cu gemete vagi.*

*Prin șubrede trunchiuri, mâncate de răni ruginii,
Prin râncede scorburi, prin crengile frânte de chîn,
Străbat mii de sulfi de ghiață muiate 'n venin
Și'n haite flămânde, rebele, vin lupi cenușii.*

*In spasmuri haine de duhuri svârlite din cer
Zăpada străpunge și'ntoarce văzduhul pe dos;
Un pocnet de pușcă se pierde'n ecou tenebros
Și'n larguri se'ntind oceanuri de veșnic mister.*

*Un stol de vedenii deschide sabatul barbar
Și urlă toți lupii spre-o coamă pocită de deal
Și urletul lor de cavernă răsună brutal
Și noaptea se 'mbracă'n vestimente de mit funerar.*

*Cum crivățul suflă, mânând un convoi de năluci,
Cum moartea holbată rânjește prin fund de păduri,
Doi ulmi cad pe spate, în inimi loviți de securi,
Și besna se'ngroașă de crunte figuri de haiduci.*

noi vrem să valizăm. „Pe lângă fondul material pentru înființarea teatrului, ne trebuie un fond moral spre ridicarea demnității naționale a acestui Teatru.“

Vom valorifica deci învățătura.

În stagiunea 1928—29 vom face dovada realității bazați pe încasări și unele subvenții. Și vom avea teatru de propagandă românesc.

Artiștii, ne vin, se apropie cu încredere, dragoste și devotament. Scena noastră va întipări amintiri vrednice, va impresiona adânc prin ansamblul său, care va forma arta teatrului de Vest, cu nota ei specifică, și, poate, sugestivă.

Ne vom feri de declamația monstră și de răcnetele sălbătice ale unei ruginite școli, vom stoarce înțelesul din cuvânt, și vom interpreta ori-ce gândire prin efectele veșnic omenești, lăsând sfoștala frazei fals, isterizate în fața suferinței și glorificând amploarea sentimentului senin și cristalizat.

Vom ști totuși, să distingem. Suntem convingși, că suntem capabili, de a produce mica revoluție în arta dramatică dela noi. Gângăveala de artă, și artistul orator î vom acoperi cu gloria trecutului, luminând talentele ce ne vor veni, și cari la noi își vor găsi adăpost, și ceea-ce este real, natural și pătrunzător, în artă.

Teatrul de Vest este teatrul frontierei Crișenei, Sătmăruului Chioarului și Maramureșului, templul sacru în care vrem să ne închinăm.

Vă spunem cu Vulcan deci:

Sus nepoții lui Traian

Dați-i, dați-i câte-un ban!

Organizațiile voevodatelor și cnezatelor la românii din Crișana

de E. Tigu.

III.

Românii din Crișana își aveau legislația lor specifică românească, în toate daraverile, neînțelegerile și în orice chestiuni în litigiu erau judecați și legiuți după un drept român: „jure valachie“, „juxta ritum valachie“, „ritus valachie“, jus Valachie.) Românii din Bihor sub patronajul episcopatului latin aveau tribunal românesc, așa pe timpul episcopului Ion Vitéz (1445—1465) tribunalul lor era constituit astfel: Se alegeau 12 cnezi, cari depuneau jurământul și sub prezidența Voevodului ori vicevoevodului judecau toate procesele. Acei Români cari nu erau satisfăcuți de judecata adusă de tribunalul cnezesc aveau drept să apeleze la curtea episcopescă din Oradia. Castelanul episcopesc, din Beiuș avea să primească și să fie mulțumit cu sentința și cu amenda adusă de tribunal, ori de curtea episcopescă din Oradea. Dacă însă Voevodul ori șeful circumscripției care se mai numea crainic nu execută sentința, nu încassa amenda în timp de 15 zile, atunci castelanul secestră nu pe cel condamnat, ci pe Voevodul ori crainicul neglijent. Acel ce eră în situație materială de a solvi amenda nu putea fi întemnițat. La temniță și pușcărie erau condamnați numai acei iobași, cari comiteau crime: tâlhării, omoruri, falșificări de bani ori alte crime. Membrii tribunalului nu puteau să fie cei ce erau schilavi; ceice erau foarte bătrâni, ori cei sub 25 ani. Membrii erau delegați numai pe un timp de jumătate an, în acest timp erau scutiți de toate obligațiunile ce le datorau nobilimei. Dacă nu aveau urmași aceștia își puteau testa averile după plac, iar cei ce aveau moștenitori, averea agonisită o puteau lăsa urmașilor, ori ererezilor lor. (A honfoglalás tört. pag. 152 Borovszky S.) Tot ca și în Bihor și Românii din Bănat erau judecați după un „drept român“. Pe la 1500 Cristina fata lui Nicolae Bizere măritată după nobilul Ioan Török începe proces după „dreptul român“ contra lui Gheorghe Găman și a copiilor săi motivând, că nici cu ocaziunea căsătoriei și

nici după aceea n'a primit zestre din averea părintească care avere s'a transmis asupra lui Gh. Găman și a copiilor săi Acesta, aflând pretențiunea de întemeiată o satisface, solvind suma de 60 florinți aur. (A szörényi bántag tört. v. I. pag. 404. Pesthy Fr.) Sunt cazuri nenumărate, cari dovedesc, că Românii își aveau o legislație proprie, un drept român după care erau judecați. Până și coloniștii români din Transilvania și Moldova, cari s'au stabilit în Polonia, trăiau și aveau un „jus Valachicum.“ (Ioan Vodă cel Cumplit pag. 56. Notă. B. P. Hașdeu.) Organizațiile Voevodatelor și Cnezatelor românești au existat până aproape de sfârșitul sec. XVII., ba de cnezatul Crocna (jud. Arad) se face amintire și la 1785.

Mai mult probabil, că aceste instituțiuni au început a fi desființate în timpul dominației Turcești în Ungaria, care abea către sfârșitul sec. al XVII. a fost înlocuită cu absolutismul austriac.

Organizațiile Voevodatelor și Cnezatelor își aveau importanța și însemnătatea în trecut. În cursul veacurilor trecute au fost un scut, un a dăpost, Românilor, cari în cadrul acestor organizații patriarhale, și-au putut conserva ființa și individualitatea etnică, față de valurile de cutropire și asimilare.

(Sfârșit)

Cântec în urma plecării...

de CONST. GORAN.

Deacuma tăcere și noapte adâncă
Deacuma o trâmbă de ceață pe noi;
Și sunt ca un vultur căzut pe o stâncă
Cu gândul în slavă, cu gându 'napoi...

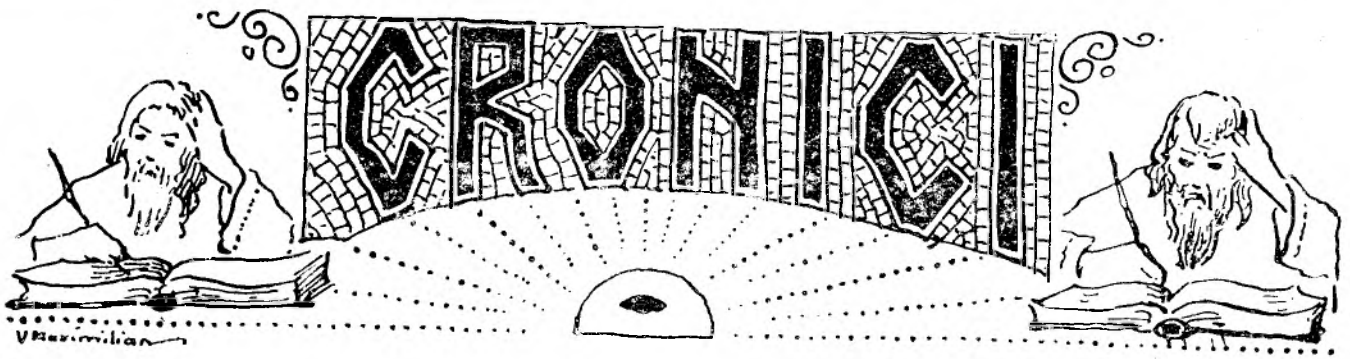
Și sunt tot mai singur ca peștera 'n noapte...
Sub giulgiul durerii mă clatin strivit:
Pe unde-au fost pașii, pe unde-au fost șoapte
Palatul iubirii de soartă-i cernit...

E noapte cu umbre și-s singur... aștept...
Fâșie de doliu îmi crește pe piept...

Belșug de verdeață, de flori... înnoire...
E iar primăvară și iar nici o veste:
Hai suflete, pleacă, îngroapă-ți avântul
Că frunza-mi repetă — amara poveste!...

Românași dela Vatra Dornei

✠ **Aurelia Vulcan.** A murit S'a stins frumos, senină, ca un semn alb de batistă fluturată îndelung la o lungă despărțire. A închis ochii pentru vecie, modestă, femeea care a fost tovarășa de tristețe și de bucurie a omului care e însemnat, vreme de aproape o jumătate de veac, călimara culturii românești în Ardealul oropsit de vitregia răposatului regim.

O cunoșteam toți. Trecea printre noi blândă și zâmbitoare, ca un vis din alte vremuri, ca o bunică bună. Răsfățata societății de acum câteva decenii, își trăia liniștită restul zilelor de supraviețuire lui Iosif Vulcan, într-o locuință simplă, înconjurată de relicve sfinte. Cu ochii încețoșați de lacrimi, își plimba privirea peste amintirile adunate în jurul ei. Intotdeauna avea ceva frumos de spus. Intotdeauna știa să reinvieze cu căldură trecutul, în care apărea, ca un erou legendar, Iosif Vulcan, luptătorul pe care numai moartea a putut să-l birue. Cu câtă bucurie noi, cei tineri, ne-am făcut părtași la povestirile ei!

Aurelia Vulcan a fost o tovarășă de îndemn în viața lui Iosif Vulcan. Ea urmărea cu toată inima activitatea lui, de care era mândră, cum spunea la 2—15 Maiu 1914, cu prilejul jubileului de 40 ani al „Familiei“: „Și totdeauna voi zice cu mândrie, că mă simt cea mai fericită soție, căci te pot numi al meu.“ Ea a fost nu numai un îndemn puternic, ci și o muză inspiratoare. De bună seamă că ea trebuie să fi inspirat versurile următoare din „Orfana Crișului“:

Ea e floarea zânelor,
Ea e zâna florilor.
Trupușorul ei subțire
Te desmiardă 'n fericire.
Cine-o vede i se 'nchină
Ca la înger sau regină.

Așa a și fost Aurelia Vulcan: iubită de toată lumea, sentiment pe care a știut să și-l atragă până în ceasul despărțirii supreme. Așa am văzut-o la toate manifestațiile culturale din aceste părți și la desvelirea bustului lui Iosif Vulcan în iarna trecută. Era prezidentă ori făcea parte din conducerea atâtor societății culturale, sociale, bisericesti și lucra cu tragere de inimă la odăjdii în casa Domnului. Își dăruia prinosul de muncă întotdeauna fără preget și cu dragoste.

Figura Aureliei Vulcan va rămâne în pagina ultimilor 60 de ani din istoria culturală a Ardealului alături de Iosif Vulcan. Moare în vârstă de 76 de ani, lăsând unanime regrete în cercurile românești și ungurești cari au cunoscut-o și au împrejmuit-o cu iubire. Fie-i odihna tihnită și țărâna ușoară!

✠
Deceniul Unirii. La 1 Decembrie se împlinesc 10 ani dela Unire. Câtă frământare și, mai ales, câte sacrificii ca să ajungem la această măreață realizare! Și cu toate acestea, dela Unire încoace, câte frecuşuri, și câtă măcinare de energii, pentru a ne desbina. Vrem cu tot dinadinsul să rămânem unii ardeleni și alții regăteni. Și furia unora contra altora ne este cu atât mai mare cu cât, în ciuda combinațiilor noastre calculate, procesul de asimilare își continuă cursul, repede și sigur. De aceia violența unor regionalisti cari încearcă să-și facă o meserie lucrativă din faptul că

sunt ardeleni și ținuta de guvernatori de colonii față de cuceriti a unora din fruntașii conducerii vieții noastre de stat dela centru.

E o tâmpenie și din partea unora și din partea altora.

Poporul nostru e una și aceeași masă, care a nutrit în totdeauna aceleași speranțe, a doinit aceeași doină, și și-a legănat pruncul în același grai dulce românesc. Că Ion este din satul de peste deal, din țara Oașului, din Făgăraș, din Bucovina, Basarabia, Moldova ori Muntenia, pentru badea Gheorghe, e tot una. E de ajuns că e Ion și nu Pista și că e român și nu păgân, cum caracterizează el pe strein.

De ce nu fac și intelectualii la fel? Țăranul e natural și filozofia lui e simplă și oblbă. Nu e colțată și cotită de dedesubturi interesate.

Spunem acestea, fiindcă s'a dezlântuit o întreagă țigănie, odată cu proiectul serbărilor cari se proiectează.

— Le vom organiza noi, căci noi avem nevoie de zăhărel pentru achiziționarea de partizani politici în Ardeal, spune un partid din vechiul regat.

— Ba nu, noi, căci noi reprezentăm Ardealul, răspunde regionalismul tâmp al partidului ardelean.

Și încăerarea e în toi!

Nu serbări cu calcule de partid, să ne marcheze deceniul de unire. Energia românească a luptat secole de-arândul, și-a sacrificat atâția fii aleși și a făcut atâtea jertfe pentru această sfântă Unire. Și după zece ani, politicianismul nostru s'o terfelească într' atâtea, în cât s'o schimbe în undiță pentru pescuit partizani?

Serbăriile Unirii vrem să fie sărbătorile neamului românesc întreg. Un imn de recunoștință către pronia cerească, pentru că ne-a vrednicit, pe noi, piticii acestei generații, să scriem cea mai măreață pagină din istoria țării; un imn că ne-am întregit Patria. Nimic mai mult. Floare recunoștinței; tămăea jertfei. Nu cursă politică.

Dacă nu ne putem ridică deasupra intereselor de partid și patimilor politice, să lăsăm comemorarea cu fast a Unirii. Fie care român, în ziua aceea, zi care va marca un deceniu dela Unire, în cochila sufletului său, va aprinde luminița de Paște a mării învieri. Și va fi de-ajuns.

✠
S e redeschid școlile. Ne desparte scurt timp până la redeschiderea școlilor. Ar fi bine deci să punem câteva chestiuni didactice la punct. S'o începem cu partea cea mai importantă, cu manualele didactice. În această chestiune ziarul „Curentul“, prin pana d lui Cezar Petrescu la început și a altora mai apoi, a dus o campanie îndreptățită. Manualele ajunseseră un fel de marfă cu rod bun, speculate de un număr de organe de control ale învățământului. Cu cât calitativ — din punct de vedere didactic — manualele scădeau, cu atât prețul lor se urcă. Nu mai vorbim de tehnică. Cele mai oribil imprimate cărți, erau și sunt și astăzi încă, manualele didactice. Prin noua circulară a ministerului instrucțiunii credem că se va căuta să se pună capăt acestei mizerii.

Al doile lucru pe care ținem să-l punem la punct e corpul didactic. Dela o vreme încoace avem din corpul didactic ce vrei: consilierii comunali și județeni, cooperatiști, conducători de bănci, deputați, prefecți etc. Rar avem din ei numai profesori și învățători însă. Și

e păcat. Dacă își pervertesc misiunea și meseria pentru un surplus de venituri, din cauza insuficienței salariului, ministerul este obligat să facă tot posibilul ca să le dea deajuns, spre a-i putea ține numai ca dascăli. Cu profesori consilieri, perfecți ori deputați nu poți face școală. Am dori și în acest sens o discuție amplă în presa de opinie. Poate se va reuși să se pună capăt și acestui mare rău care dăinuiește azi în școală.

Iar al treilea punct asupra căruia vroiam să spunem un cuvânt sunt internatele. Românul nostru a fost sărăcit și de vremuri și de oameni. Până o prinde chiag, are nevoie de susținere. Și ca să-l susții în ale învățământului, trebuie să-i reduci la minimum posibil taxele școlare și să-i pui la dispoziție internate. S'a dus vremea când feciorul era susținut de taică-său la învățătură prin „gazda” căreia i se trimitea săptămânal „straița” cu „unsoare”, mălai și „slană”.

Avem oare cari internate. Suferă de atâtea lipsuri însă în cât le putem considera ca neexistente.

Optanții unguri. E o chestie tranșată definitiv de legislația noastră: exproprierea. Țăranul, fără diferență de faptul că e român sau minoritar, a fost improprietărit pe pământul luat dela latifundiari, fie baroni unguri, fie beci români. Și legea a oferit egale despăgubiri expropriaților. Un timp nimeni n'a cărtit. Contele Apponyi însă, neastâmpăratul reprezentant al mentalității feudale din care se hrănea casta blazonaților sub călcăiul cărora trebuia să stea țăranul, a pus mâna pe lupă și a început să cerceteze tratatele. Și, într'unul, a găsit o porțiță prin care a crezut că va putea trage miliarde în folosul grofilor săi, din punga, și așa goală, a țăranului. Și a dez'ânțuit furtuna, așa zisă a optanților unguri. Contele Apponyi, prin scandalul optanților cere pentru moșiile câtorva sute de unguri expropriați la noi, despăgubiri cu mult mai mari de cât cele acordate românilor.

Urmărește oare suma în aur a despăgubirilor? Poate da. Pentru risipa colosală care se face, în Ungaria, cu propaganda în streinătate contra statelor vecine, e nevoie de bani. Și după cum sioniștii luptă contra țării Românești cu banii pe cari îi storc chiar din țară, așa și ungurii încearcă să-și alimenteze propaganda subversivă contra noastră cu mijloace stoarse pe chestia optanților dela noi.

Dar ungurii lui Apponyi urmăresc și altceva. O cât mai îndelungată agitație contra noastră în străinătate. Și cazul optanților le dă această posibilitate. Poate să fie de 99 ori închis pentru areopagul lumii. Ei vor începe și a suta oară. Sunt siguri de insucces în materie. Câștigă însă prin atmosfera pe care ne o creiază față de celelalte state ale lumii întregi.

Și așa, cu astfel de trucuri, după cum a și declarat-o contele Apponyi unui ziar din Paris, speră să ajungă, bineînțeles când-va, la revizuirea tratatului dela Trianon.

Când umbla Dumnezeu cu Săn-Petru pe pământ de Gh. Tulbure. Tiparul tipografiei Diecezane, Oradea.

Dl Gh. Tulbure e un povestitor minunat. Cine-l cunoaște pe soral, îi admiră această calitate. Din nimica știe să scoată efecte. Colorează peisaje, conturează forme, schițează siluete cu mijloace foarte reduse. Fraza i se încheagă nesilită și natural. Nici un artificiu, doar o sinuoasă mobilitate a figurii care cursivează cu anumite mișcări tot ce trebuie evidențiat.

În scris, astfel dotat, urmează drumul de cară al forme populare. Nimic meșteșugit; totul cu tâlc înșă. Lapidar, presară — voit — ardelenisme pe ici pe colea, pentru a da scrisului său, rusticul local. Scrie pentru cei de aci, mulți și greu ținuți în întuneric. Nu pentru cei fardați cu dresul unei culturi invalide, ci pentru căsuțele acoperite cu stof priponite prin coclaurii munților Bihării sau la răscrucile drumurilor cari șerpuesc pusta.

Povestirile fixate în volumașul de aproape o sută pagini intitulat „Când umbla Dumnezeu cu Săn-Petru pe pământ” sunt o culegere măestră încheagată, din cea ce a prins din gura poporului cu cea ce propria lui imaginație a creat. Toate poartă pecetea darului cu care a fost înzestrat autorul.

Între actual în toată puterea cuvântului, dl Gh. Tulbure de mult ocupă un loc de frunte în rândul cărturarilor dela frontieră. Gazetar distins, a dus lupte cari au lăsat urme. Fiind unul din cunoscătorii acestor meleaguri, ne-a dat în „Cuvinte din Bihor” o lucrare care merită să fie cercetată. Predilecția d-sale însă, este în povestiri pentru popor. După volumașul „Povestiri cu tâlc” dat la iveală acum doi ani, volumul de față e o puternică contribuție la trezirea celor mulți.

Multe din povestirile din acest volum, cetitorii noștri le cunosc din paginile revistei „Familia”, unde au fost publicate. În numărul de față reproducem „Sfântu Petre în Cășlegi”.

Felicitaăm pe autor pentru această lucrare și suntem siguri că volumașul său care conține o întreagă comoară de seninătate, nu va lipsi din nici o casă țărănească. Dascălii și proeții au o datorie. Să și-o facă.

Din trecutul Beiușului, pagini de glorie și de jertfe, de Petru E. Papp — tipografia „Doina”, Beiuș.

Părintele protopop Petru E. Papp al Beiușului, face bine că răscolește trecutul apropiat. Fixarea unor din evenimentele cele mai însemnate din vremurile cari se duc, e o faptă laudabilă și utilă. Și cu atât mai de laudat este cultul pentru eroi. În lucrarea aceasta, autorul ridică un imn eroilor beiușeni: I. Ciordaș și N. Bolcaș.

Trasându-le viața cu linii cursive, marchiază și etapele mai importante ale dezvoltării vieții acestui orașel.

Un scurt istoric introductiv, cu toate lipsurile și cu toate defectele vremurilor, regătește terenul. Pe măcinașul vieții noastre d'n acest colț încep să apară pașii primilor constructori. Și defilează simplu, preoți cari de mult au fost deși uitării, dascăli inimoși și fruntași gata de sacrificiu. E marea armată care a luptat tăcut dar dărz pentru apărarea sârăciei și tradiției românismului.

Până la I. Ciordaș pentru care are un adevărat cult, autorul ne schițează siluetele politice, dela Dragoș, sfâșiat de lăncierii lui Iancu până la extremitatea cealaltă, marcată de Gojdu cel care spunea, „să ne specificăm pretențiunile și să pretindem cu toată energie recunoașterea lor”. După Partenie Cosma și Vasile Ignat trece la I. Ciordaș. Și ni-l arată dela stabilirea lui la Beiuș la 21 Septembrie 1899 și până la lăsa lui asasinare. Sunt pagini cari trebuie celile și lucruri cari trebuie reținute. I rământările dezlănțuite de înființarea episcopiei unite maghiare din Hojdu-Dorog, cu tensiunea aceea care era să cauzeze revenirea celor uniți cu Roma la ortodoxie, trebuie cunoscute. Prin intermediul unei politici subversive care urmărea să ne rupă în două ca români, am ajuns să fim azi ortodoksi și uniți. Tot prin intermediul ei și a lăcomiei, era să ne reînămunchieze.

Lucrarea e scrisă simplu, fără pretenți literare.

Povestitori unguri ardeieni — Antologie — de Ioan Lupu. Editura Fundației Culturale Regele Mihai.

Asupra acestei lucrări e de ajuns prefața scrisă de dl Liviu Rebreanu. O redăm: „Cartea Vremii” oferă cititorului român, într'o traducere curată și îngrijită o culegere din prozatorii unguri ardeleni contemporani.

Tălmăciri din literatura ungurească s'au încercat la noi destul de numeroase și înainte de marele războiu, dar mai cu seamă după. Aproape toți scriitorii noștri originari din Transilvania și deci mai mult sau mai puțin cunoscători, până eri, ai limbii maghiare, s'au străduit să ne facă cunoscut câte ceva, după puteri, din producția literară a vecinilor dintre Tisa și Dunăre. Nu doar poezii unguri de frunte, ci chiar și cei mai de rând au putut vedea tiparul românesc în cursul anilor. Înflăcăratul Petőfi, firește și prin împrejurările social-politice, ajunsese într-o vreme atât de prețuit că s'a găsit traducător până și pentru proza lui libertară și romanțioasă și puțin valoroasă, din „Funia călăului”. Deasemenea Ady Endre se bucură, în anii din urmă, de un prestigiu considerabil din care cel puțin o parte trebue pus în socoleala sentimentelor politice liberale ale poetului. În schimb Arany Janos, nu mai puțin meritos ca acești stilpi ai poeziei ungare, n'a avut norocul să fie îndrăgit de nici un traducător român serios.

Astfel traducerile mai vechi sau mai noi, deși multe relativ, făcute la întâmplare, nu pot încheia pentru un român o iconă nici măcar aproximativă a literaturii ungurești.

Culegerea de față își propune să prezinte proza literară maghiară prin reprezentanții ei cei mai caracteristici din Ardeal.

În cadrul literaturii ungare scriitorii ardeleni au avut totdeauna o notă deosebită. Azi deosebirea e poate și mai accentuată.

Transilvania e leagănul unei literaturi cu totul specifice nu numai pentru unguri, dar și pentru noi, și pentru germani. Scriitorii născuți aici au toți o trăsătură comună care s'ar putea numi elicism. Arta acestor creatori nu e niciodată un singur joc de cuvinte, sunete sau intenții. Scriitorul ardelen, mai mult parcă decât cel din alte părți, se simte legat veșnic cu pământul și socolește arta ca un apostolat. De aceea și literatura aceasta reoglindește mai puternic sufletul poporului cu darurile, bucuriile și speranțele sale.

Povestirile cuprinse aici, oricât de îndepărtate între ele ca valoare estetică, reprezintă viu frământarea de azi a sufletului poporului ungar din România. Cei nouă scriitorii, atât de diferiți ca vârstă, temperament, aspirații și talent, tocmai prin aceasta intrupează trecutul și prezentul, dar lasă să se întrevadă și perspectivele viitorului.

Pentru cunoașterea și înțelegerea ungarilor din granițele noastre, culegerea aceasta de povestiri e deosebit de prețioasă.

◆

„In stepa lui Gerys-Khan” roman de Pierre Benoit traducere de C. Nedeleșcu-Zlotești. Amator al observațiilor juste, prieten al senzaționalului pur, un mare și fin înțelegător al ironiei, Pierre Benoit își transportă lectorul în ținuturi necunoscute, în orașe bizare cu lumi fantastice și cu moravuri misterioase, unde eroul îngrozit asistă la un ciclu de fapte și evenimente pe cât de tari, pe atât de necrezut. Descripția coloanelor întregi cu proză luată din viața vremurilor apuse este redată de autorul Atlantidei și al Königsmark-ului cu aceeași netitate de impresie științifică, ce te face să observi cu multă ușurință cunoștințele profunde ale celui ce scrie. Arhitectură, istorie naturală și eveniment istoric, geografie și arheologie, inginerie și critică, fizică, muzică, pictură, toate sunt în condeiul lui Pierre Benoit adevărate materiale de construcție pentru roman, cari fac din faptul divers o perlă literară. Grozăvia povestirilor în cari tronează luxul de amănunt, a propos de un palat, o grădină sau altceva, toate inventate într-o subterană de-acum nu știu câte mii de ani, sunt puse într-o ipostază de minimum și maximum de extrem, încât cititorul e captivat. Lipsa de banal și mai ales faptul incomun sunt calitățile precise ale romancierului Benoit, care, într-o vreme scurtă, a ajuns celebru, cinemtografiat pe glob și creștut, „en vogue.”

„In stepa lui Gerys-Khan” e o povestire căreia puțin îi lipsește să ia formațiunea și proporțiile unui roman. Evenime-

tele precipitate în ținuturile orientale în urma comunismului, sunt un minunat prilej pentru Pierre Benoit, care pune în gura unui subofițer din armata franceză trimisă în Armenia o povestire fantastică, dar care ține încordată atenția lectorului prin apariția de adevăr împinsă la realitate prin precizia descrierilor. Găsim aci, întocmai, pe Benoit așa cum e descris mai sus.

D-l C. Nedalescu-Zlotești, un abil traducător al scriitorilor francezi, ne oferă și de data aceasta o traducere fidelă, îmbrăcată într-o limbă pe cât de simplă, pe atât de plăcută. E același stil în care Pierre Benoit a însemnat povestirea brigadierului Etienne Pinçères, fost casier principal în viața civilă, pe care traducătorul ni-l redă aidoma.

◆

Gospodăria țărănească de Tecla Ciura, tipografia „Ate-neul” S. A. Oradea. Din teacurile tipografiei diecezei unite a Oradei a apărut zilele acestea o lucrare care merită încurajare. E cartea trei Tecla Ciura, închinată gospodăriei țărănești. Răsfoind-o, din cele peste 220 pagini, desprind munca unui suflet care vrea să contribuie cât poate la binele general și mai ales la progresul clasei lăsate în voia soartei: țărănimia.

O lungă experiență pe lângă gospodării cari dau întreaga gamă a erarțiilor sociale, dela modesta casă a săteanului până la adevărata fermă a castelelor grofilor, a dat autoarei posibilitatea să învețe multe. Și tot ce a prins și a practicat în ale gospodăriei, a fixat în această carte spre a împărtăși și altora.

Începând cu ordinea casei, cu igiena patului, curățenia trupească, spălatul, îmbrăcăminte, cu farmacia casnică, cu gătitul, cu prepararea conservei și până la grădinarit, autoarea „Gospodăriei țărănești” dă sfaturi și îndrumază liniștit, fără pretenții, așa cum e firea românului așezat.

Cartea e scrisă de mult, cu mult înaintea războiului. Se simte aceasta din stil și din ardelenismul menuurilor. Ea e alcătuită pentru aci în Ardeal însă, unde bucătăria n'a fost aproape cu nimic schimbată de marele eveniment național al Unirii. Cei zece ani de când am realizat România Mare, n'au avut timp să ne scoată din cluburile politice unde ne-am unificat înjurăturile și învârtelile și din saloanele cu flirt și bârfeală. Bucătăria prea e în dos și prea miroase a ceapă ca Unirea să-și fi arătat și aci puterea. Și n'ar fi fost de loc rău, dacă ar fi dat și pe aci. Rântășul cu lacul de „unșcare” al bucătăriei ardelenice ar fi putut căpăta puțină sprinteneală prin sosurile vechiului regat. Și-am avea mai puțini obezi și cu stomacurile ruinate.

Aceste spuse, nu ne impun nici o reticență față de meritoasa lucrare a trei Tecla Ciura. Și o recomandăm tuturor.

◆

Calendarul „Astrii” pe 1929, întocmit de Victor Lazăr, editura asociațiunii Astra — Sibiu.

A apărut „Calendarul pentru popor al Asociațiunii.” Este, de sigur, unul din cele mai bune calendare scrise pentru popor. Întocmit de dl. profesor pensionar Victor Lazăr, un adânc cunoscător al poporului românesc, având 192 de pagini și vânzându-se numai cu 10 Lei, calendarul acesta va trebui să se răspândească în cât mai multe exemplare în toate comunele și satele noastre.

Materialul este ales cu competență. Conține, sfaturi practice, poezii populare, legende, povestiri etc. Iată o parte din sumar. Calendarul publică povestiri pentru popor de dnii Septimiu Popa, M. Lungeanu, Gh. Coșbuc poezii de dnii Victor Eftimiu, Elena Dobroșirski, Al. Matsevici—Basarabeanul; articole mai lungi despre Basarabia, Dobrogea (cu fotografii și desene); sfaturi practice despre tuberculoză, asigurări, alcoolism, întâiul ajutor, gunoitul artificial, școlile de agricultură, despre miere, legumărit, sfaturi p. plugari, despre „Astra” etc.

Calendarul pentru popor al asociațiunii „Astra” merită să fie citit de cât mai mulți.

Pictorii minoritari: Ernest Tibor

de Géza Tabery.

Dacă vrem să avem o idee clară despre arta lui Ernest Tibor, ni-e imposibil să-l smulgem din epoca picturală, din care și-a luat sborul.

Pela începutul primei decade a veacului actual, impresionismul maghiar se afla în plină putere. Pictorii din Baia-Mare duceau victorioși lupta contra dogmelor pictoricești. În altă parte, mai cu seamă la Budapesta, Rippl-Rónai și Magyar-Mannheimer, sub steagul nouilor ținte artistice, cuceriseră nu numai aprecierea criticilor, ci și valuta dragostei publicului iubitor de artă.

A picta plein-air în vremile acelea, însemna nu numai revoluționarea paletelor, dar și o conjunctură norocoasă. În timpul acela pictorii s'au despărțit de știință, trecând la lumina exclusivistă și în timpul acela un poet orădean, încântat, scrie despre el: „sfânta iubire a unui artist care privește în soare și a aprins în purpură pe fruntea sa netedă“.

Oradea și-a trăit epoca revoluționară și în literatură. Drumul unui începător tânăr și talentat, care era Ernest Tibor, putea să fie altul decât cel al revoluției artistice?

Plecă la Paris cu bursă din partea orașului, privește în jurul său și încearcă să studieze în Occident. Repede îl îmbată problema culorii și luminei, considerată singura salvare, și pentru a o trăi intens merge în ținutul Bretoniei, pe care îl găsește cel mai corespunzător din Franța. Acolo culege succese frumoase și în timpul acela un poet orădean, încântat, scrie despre el: „sfânta iubire a unui artist care privește în soare și a aprins în purpură pe fruntea sa netedă“.

În ultimii ani de pace pictează tablouri cu extreordinară mișcare, lângă Veneția, la Chioggia. În general atunci face legătura între problema mișcării, până când ajunge la convingerea că desenul însăși e o problemă de înlăturat și chiar în domeniul compoziției, ca să zicem așa, o singură pânză monumentală: „Piața mică“ din Oradea, deține un loc însemnat.

Tablourile lui Tibor sunt mai mult agreabile, decât profund picturale. Dar tocmai în baza acestei ușurinți culege succese, cari răsună peste hotarele țării, până în Germania și chiar în Stockholm.

În timpul războiului nu se poate desvolta mai departe. Ca militar încearcă câteva portrete cazonoase, dar aceste portrete lucrate fără dispoziție nici nu se ridică la valoarea pe care o reprezintă, de pildă, portretele scriitorilor dela „Holnap“ din Oradea (Ady, Iuliu Juhász, ș. a.)

Adevărata lui renaștere, mai bine zis maturitatea de pictor, urmează după război. Sub penelul său foarte productiv înfloresc peisagiile din împrejurimea Oradei și de pe valea Crișului, pline de soare și de culori somptuoase. Pictează însă cu predilecție și interioruri, dintre cari camera cardinalilor dela reședința episcopiei rom. cat. (din Oradea) constituie o capo-d'operă.

Acum câțiva ani a plecat din nou la Paris, în Bretonia și apoi în Italia. Tablourile lucrate acolo au atins culmea artei sale și aproximativ în acești ani tablourile sale se bucură de succese însemnate și la București.

Marca lui Ernest Tibor astăzi e excepțională în România și mai cu seamă în Ardeal. Nu mai are agitații artistice; tendințele pictorești ivite după impresionism i-au lăsat rece privirea în natură, echilibrată, senină.

În cariera lui îl așteaptă încă succese foarte multe și foarte frumoase pe acest pictor plin de talent, care, în pictura ultimilor douăzeci de ani, reprezintă cu cel mai deplin drept arta plastică a Oradei.

REVISTE

Societatea de Măine revista clujană pentru probleme sociale și economice, în ultimul număr publică următoarea viguroasă poezie a poetului A. Cotruș. O redăm în întregime:

ACI E SUFLETUL MEU TOT . . .

Aci e sufletul meu tot :

pod alb, latin peste prăpastie dacă . . .

vreau hăul din nemărginirea lui să-l scot :

și să-l silesc pe podul strimt și neșfirșit să trecă . . .

mă lupt cu drumul, singur, mă încord :

ostaș în Dacia pierdut în oști latine . . .

mușcat de vinturi aspre între sud și nord

simt cum s'aprinde de drumuri hainele pe mine . . .

aci e sufletul meu tot :

pod alb, latin, peste prăpastie dacă . . .

vreau să-l străbat, adincu-mi urlă : POT !

în fața depărtărilor ce singele mi-l seacă . . .

O, nu mă'mpac să cad pe drum, să scapăt :

pod rupt peste prăpaștii nesfirșite . . .

vreau dirz să merg, să'nfrunt, voinic, până la capăt

nemărginirea ce mă oțelește și mă 'nghite . . .

Revista administrația financiară condusă de dl Iulian Marius în numărul său din urmă se ocupă cu cazul Ulpiu Traian Gomboșiu—Storescu. Se știe. Deputatul Gomboșiu exasperat de faptul că Oradea nu poate scăpa de administratorul financiar Storescu, deși a fost mutat, i-a adresat o scrisoare prin gazetele locale prin care-l somează să părăsească Oradea până în ziua cutare la ora cutare. Dacă nu se va conforma, la data fixată, se va prezenta în fruntea unui mare număr de cetățeni și-l va imbarca împachetat, în primul tren. Revista Administrația financiară, obligată — se vede — să i-a apărarea lui Storescu, scrie :

„Căci, în cazul dela Oradea, nimeni nu poate vedea un incident personal Storescu—Gomboșiu, ci un fapt de anarhie socială, un îndemn la disprețul legilor și a autorităților constituite, un atentat la libertatea individuală“.

Cuvinte mari. Vrea să știe dl Marius care subscie acest articol, ce vedem noi în cazul Gomboșiu—Storescu ? Un început de îndreptare. Nimic mai mult. Trebuie să înțeleagă cei mari, odată pentru totdeauna, că funcționarii abuzivi nu mai pot sta în fruntea unor instituțiuni de importanță ad-ției financiare. Dacă nu-i va sancționa nici o lege, opinia publică nu-i va lăsa. Și Storescu nu a fost corect.

— Nu uitați că revista „Familia“ apare cu sacrificii. Achitați-vă abonamentul și îndemnați și pe cunoscuții d-voastre să se aboneze.

— Cerem scuze cetitorilor noștri că anul acesta întreg suntem nevoiți să apărăm din două în două luni. Dela 1 Ianuarie 1929 însă, în urma unui aranjament și a speranței că abonații noștri își vor face datoria, promitem o completă reorganizare și apariția regulată în fiecare lună.

Coloniale, în calitate din timp de pace se pot procura dela magazinul

„La Fetia Torcătoare“

Str. N. Iorga 10. Magazin fondat de mult.

TELEFON 48.

FIRMA

LUKACS & CIE

Strada Prințul Carol 1-3 ORADEA

Mare magazin de textile, vă recomandă marele său stoc de stoffe și postavuri pentru confecțiuni pentru doamne și domni. ooo Unicul depozit de pânze de Szepes.

Prețuri avantajoase!

Foarte ieftin!

Foarte ieftin!

Covoare, cuverturi pentru chaise-long, draperii și articole de tapițerie găsiți la magazinul

BERNATH BACK

Piața Regina Maria No. 1. ORADEA.

Foarte ieftin!

Foarte ieftin!

Vizitați fabrica de pălării de dame și de bărbați

IOAN SZANTAI

Str. Rimanóczi No. 5.

unde veți găsi cele mai frumoase și ieftine modele de pălării. Curățește, vopsește, calcă și transformă pălării vechi. Incercați numai o singură dată și vă veți convinge.

ATENȚIUNE!

ATENȚIUNE!

Zilnic vă puteți procura cele mai proaspete și ieftine cărnuri

Carne de vită calitatea I.

Carne de porc proaspătă

Carne de vițel sugaciu

Cărnățării, mezeluri, slănină sărată, untură topită în orl cât de mare cantitate dela

ORAȘ VASILE

St. Tache Ionescu 48.

Singurul comerciant și industriaș român, care cumpără vite și porci îngrășați în orice cantități

Telefon 496.

Telefon 496.

TIPOGRAFIA ATENEAUL

SOCIETATE ANONIMĂ
INSTALAȚIUNI MODERNE
ORADEA

BUL-DUL REGELE FERDINAND No. 36.

Cărți, reviste, ziare, în cele mai frumoase execuțiuni tipografice.

✻

Executăm imprimate pentru avocați cu cele mai eține prețuri.

✻

Hârtie de scris și articole de birou de cea mai fină calitate.

✻

Dacă aveți nevoie de orice tipări-turi sau articole de birou, cereți ofertă dela firma noastră. E cea @ @ @ mai avantajoasă. @ @ @

TELEFON
7-54.

„FULGER“

Fabrică de lăcă-tușerie și mărfuri de tablă S.A.

Fabrică sobe, fierărie pentru construcții și diferite articole de bucătărie calități ca și în comerț și superioare.

Telefon 524.

!!

Cele mai eține
pălării se găesc

!!

la Fabrica de pălării

Heller și Deutsch

Strada Nicolae Iorga No. 21.

Cetiți și răspândiți

CURRENTUL

ziar de atitudine hotărâtă la care colaborează cei mai buni scriitori și gazetari ai țării

Director: PAMFIL ȘEICARU

Redacția și Administrația: București, Str. Regală No. 9.

Magazin de
coloniale,
delicatese,
conserve

IOAN MEZEY & Comp.

Str. Alexandri No. 2. — Vis-a-vis de Primărie

Cel mai vechiu magazin românesc din Oradea

Mărfuri proaspete, curate și
cele mai bune pentru gospo-
dării, cu prețuri reduse. Ser-
viciu prompt și conștiincios.

AUTOMOBILE

RENAULT

ȘI

DODGE BROTHERS

EXPOZIȚIE PERMANENTĂ

LA REPREZENTANȚII GENERALI PENTRU INTREAGA ROMÂNIE

GR. CRISTEA & Co.

CALEA VICTORIEI 88. BUCUREȘTI